

Bilaga 4

Sammanställning av rättsfall avseende tillsyn av enskilda avlopp

Havs- och Vattenmyndigheten har sammanställt rättsfall och domar som vi tror kan vara till hjälp vid tillsyn av enskilda avloppsanläggningar som ska utföras med stöd av miljöbalken. Det är domar från den högsta instansen Mark- och miljööverdomstolen (MÖD) som är prejudicerande, det vill säga, fungerar som vägledning i mål eller ärenden med likartade omständigheter.

I denna sammanställning har även domar från landets fem mark- och miljödomstolar och avgörande från Justitieombudsmannen (JO) refererats då vi tror att de kan vara bra som underlag till bedömningar i särskilda frågor. De refererade domarna har vunnit laga kraft.

Sammanställningen är inte på något sätt fullständig utan ett urval som vi anser ger vägledning i vissa frågor. Havs- och vattenmyndigheten har i kommentarer till några av rättsfallen angivit vilka frågeställningar som varit vår avsikt att lyfta fram. Några rättsfall kan förekomma under flera rubriker. Detta beror på att ett rättsfall kan innehålla flera principiellt viktiga frågor och vi har velat underlätta för läsaren att hitta bland referaten beroende på vilken fråga man är intresserad av.

Förkortningar:

MÖD – Mark- och miljööverdomstolen, som den 2 maj 2011 ersatte Miljööverdomstolen.

MMD – Mark- och miljödomstolen

TM – Tillsynsmyndigheten

FÅ – Fastighetsägaren

MB – Miljöbalken (1998:808)

FMH – Förordning (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd

Innehåll: *(Rubrikerna är klickbara för snabbsökning i dokumentet)*

1 **Rättskraft**

1.1 Kan man förbjuda en äldre tillståndsgiven bristfällig anläggning?

2 **Handläggning**

2.1 Miljönämndens utredningsskyldighet

2.2 Hur utformar man förelägganden och förbud?

2.3 Delgivning av beslut

2.4 Tillstånd i efterhand

3 **Bedömning av enskilda anläggningar**

3.1 BDT-vatten

3.2 WC och BDT-vatten

3.2.1 Infiltrationer

3.2.2 Markbäddar och liknande

3.2.3 Avlopp till gödselvårdsanläggning

3.2.4 Ingen efterföljande rening

3.2.5. Sluten tank

3.3 Särskilda avvägningsfrågor

3.3.1 När fastighetsägaren anför ekonomiska skäl

3.3.2 När kommunalt avlopp planeras

3.3.3 När rådighet över mark saknas

3.3.4 När fastighetsägaren har hög ålder

3.3.5 När fastighetsägaren åberopar sjukdom

3.3.6 När fastigheten ligger inom kommunalt verksamhetsområde

3.3.7 När gemensamhetsanläggning finns

4 **Vite**

4.1 Hur bestämmer man vitesbelopp?

4.2 När jämkar domstolen vitet?

4.3 Vilka formella krav måste vara uppfyllda för att vitet ska kunna dömas ut?

5 **Miljösanktionsavgift**

Kolumnförklaring

HaVs löpnr	Beslutande myndighet, målnummer och avgörandedatum Kommun	Slutsats	Kort beskrivning av ärendet, beslut och domskäl, eventuell kommentar från HaV
------------	---	----------	---

1. Rättskraft

1.1 Kan man förbjuda en tillståndsgiven bristfällig anläggning?

1.1.1	MÖD 2003:134 M 464-03 2003-12-22 Kungälv	Bristfällig anläggning med tillstånd enligt hälsoskyddslag en kan förbjudas med stöd av miljöbalken.	<p>Frågan i målet gällde om rättskraftregeln i 24 kap. 1 § miljöbalken utgjorde hinder för TM att meddela förbud mot utsläpp från en enskild avloppsanordning som år 1984 fått tillstånd enligt hälsoskyddslagen.</p> <p>Miljööverdomstolen (MÖD) fann att rättskraftsregeln inte utgjorde hinder och delade också underinstansernas bedömning att det var motiverat att meddela förbud mot utsläpp.</p> <p>MÖD fastställde nämndens förbud. Hänsynsreglerna i miljöbalken är tillämpliga på anläggningar med äldre tillstånd enligt hälsoskyddslagen. MÖD uttalade bland annat att en förutsättning för att förbud skall kunna meddelas med stöd av 26 kap 9 § MB är att förbudet inte begränsar den rättskraft som ett tidigare meddelat tillstånd har enligt 24 kap. 1 § MB. I 24 kap. 1 § MB anges bland annat att beslut om miljöfarlig verksamhet som meddelats av kommunen med stöd av 9 kap. 8 § MB äger giltighet mot alla såvitt avser frågor som har prövats i beslutet.</p> <p>Av domskälen framgår följande: "Bestämmelsen i 9 kap. 8 § miljöbalken innehåller ett bemyndigande för regeringen att föreskriva att miljöfarlig verksamhet som kan antas få en liten miljöpåverkan får tillståndsprövas av en kommunal nämnd. Eftersom utsläpp av avloppsvatten definitionsmässigt är att bedöma som miljöfarlig verksamhet får regeringens bemyndigande för en kommun att meddela tillstånd till inrättande av en avloppsanläggning med stöd av 13 § förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd anses vara meddelat med stöd av 9 kap. 8 § miljöbalken. Miljö- och hälsoskyddsmyndighetens beslut från år 1986 får därför i och för sig anses omfattas av rättskraftsregeln i 24 kap. 1 § miljöbalken. Frågan blir då i vilken utsträckning som den regeln begränsar möjligheterna att i det nu aktuella målet tillämpa 26 kap. 9 § miljöbalken.</p> <p>Tillstånd enligt hälsoskyddslagen att inrätta en avloppsanordning var ett slags byggnadstillstånd (se prop. 1981/82:219 s. 60) som kunde kompletteras med krav på avloppsvattnets utsläppande.</p> <p>Koncessionsnämnden för miljöskydd fastslog tidigt att ytterligare krav enligt miljöskyddslagen (1969:387) kunde ställas på dessa anläggningar, inbegripet utsläppsförbud (se t.ex. beslut 1998-06-26 i ärende B 119/98).</p> <p>Beslut om tillstånd till inrättande av avloppsanläggningar enligt hälsoskyddslagen kan mot ovan angiven bakgrund karakteriseras som allmänna förvaltningsrättsliga tillstånd, vilka inte hindrade att utsläpp av avloppsvatten reglerades i annan ordning. Enligt Miljööverdomstolen bör detta även fortsättningsvis vara utgångspunkten för bedömningen av dessa äldre tillstånds rättsverkan enligt 24 kap. 1 § miljöbalken. Det innebär i sin tur att denna bestämmelse inte hindrar att miljömyndigheterna ställer ytterligare krav angående utsläppen från dessa anläggningar med stöd av de allmänna hänsynsreglerna i balken. Myndigheterna behöver alltså inte använda sig av det särskilda förfarandet för omprövning enligt 24 kap. 7 § miljöbalken, utan kraven kan ställas genom ett föreläggande med stöd av 26 kap. 9 § miljöbalken. Miljönämnden har alltså haft laglig grund för sitt ingripande mot NN."</p> <p>HaV:s kommentar: När det gäller tillstånd beslutade med stöd av MB ska 24 kap. i balken tillämpas om myndigheten vill ompröva eller upphäva tillståndet eller villkor i tillståndet.</p>
-------	---	---	---

2. Handläggning

2.1 Miljönämndens utredningsskyldighet

2.1.1	JO 1017-2002 2003-07-02	Alla inkomna klagomål ska avslutas med ett beslut.	En granne klagade på en avloppsanläggning som renoverats, och menade att den orsakade försumpning av hans mark. Den klagande JO-anmälde eftersom han inte fick något beslut alls från nämnden efter sina förnyade klagomål. JO sa följande: <i>"NN:s klagomål gav upphov till två ärenden av vilka det första avslutades den 16 september 1999 med ett formligt beslut med fullföljdshänvisning. Därefter har NN inkommit med ytterligare klagomål. Dessa framfördes inledningsvis per telefon och föranledde därvid inte att något nytt ärende lades upp utan antecknades i det redan avslutade ärendet. Sedan NN inkommit med en skrift lades emellertid ett nytt ärende upp. Efter viss skriftväxling informerades NN den 10 augusti 2000 om att Tekniska förvaltningen inte ansåg att något nytt som gav anledning till förnyad prövning hade kommit fram. Därefter har några åtgärder utöver inkommande samtal från NN inte ägt rum. Något formligt beslut har inte fattats i ärendet. Oavsett vilken bedömning nämnden gjorde av NN:s förnyade klagomål borde dessa redan när de framfördes per telefon ha föranlett att ett nytt ärende lades upp. Det nya ärendet skulle efter nämndens prövning, på sätt som jag nyss har redovisat, ha avslutats med ett formligt beslut."</i> HaVs kommentar: En myndighet måste fatta ett beslut varje gång någon klagar – oavsett hur många gånger det rör sig om. Utredningen behöver dock inte vara lika omfattande vid varje tillfälle. Hur omfattande utredningen blir beror på hur lång tid som gått sedan den tidigare utredningen gjordes och vilka omständigheter som framförs i det nya klagomålet/anmälan.
2.1.2	JO 987-2002 2003-11-06	Myndigheter ska handlägga och driva fram ett klagomåls-ärende till beslut i enlighet med 7 § förvaltningslagen. Så enkelt, snabbt och billigt som möjligt utan att säkerheten eftersätts. Överklagande ska skickas till överinstansen inom en vecka.	Handläggningen av ett klagomål på ett bristfälligt avlopp drog ut på tiden. Den klagande JO-anmälde. JO yttrade: <i>"Varje ärende där någon enskild är part skall enligt 7 § förvaltningslagen (1986:223) handläggas så enkelt, snabbt och billigt som möjligt utan att säkerheten eftersätts. När ett ärende anhängiggjorts hos en myndighet ankommer det på denna att driva fram ärendet till ett avgörande. Det är inte godtagbart att myndigheten lägger ansvaret för ärendets fortsatta handläggning på den enskilde. Det är också viktigt för respekten för myndigheter att de ärenden som sätts igång verkligen följs upp. Det ansvaret åvilar i detta fall uteslutande nämnden. Bevakningen av äldre oavgjorda ärenden är således en viktig uppgift inte bara för handläggarna på förvaltningen, utan också för nämnden själv, då det ligger i nämndens ansvar att se till att ärenden inte blir för gamla innan de slutligen avgörs.</i> <i>I det aktuella ärendet inkom klagomål under sommaren 1997 och något beslut fattades inte förrän den 15 mars 2001. Av remissvaret framgår att lång tid ägnats åt att finna en gemensam avlopps lösning för flera fastigheter i området. Nämnden anser inte att ärendet handlagts felaktigt utifrån förvaltningslagens skyndsamhetskrav. Jag är inte av samma uppfattning. Inledningsvis kan konstateras att det dröjde 9 månader mellan inspektionen i juli 1997 och föreläggandet till fastighetsägaren i april 1998. I stort sett vidtog man inte några dokumenterade åtgärder från sommaren 1998 till och med utgången av år 2000. Ärendet drevs till viss del framåt genom brev och yrkande om beslut från anmälaren. Även om avloppsärenden är komplicerade och kanske kräver gemensamma lösningar för flera fastigheter är det inte godtagbart att det tar så lång tid innan ett ärende avgörs."</i> <i>"Beträffande tidsfristen för att överlämna en skrivelse med överklagande till överinstansen har JO i flera beslut uttalat att myndigheterna skall överlämna en sådan skrivelse och övriga handlingar i ärendet till överinstansen utan dröjsmål, och att handläggningstiden i normalfallet inte bör överstiga en vecka."</i> HaV:s kommentar: Det är tillsynsmyndighetens ansvar att se till att ärendet utreds så att man kan avgöra det genom att fatta ett beslut. Vilken typ av beslut det blir beror på vad som framkommit i utredningen. De vanligaste sätten att avsluta ett klagomålsärende är att meddela ett förbud eller föreläggande, eller att avsluta ärendet utan några ytterligare åtgärder. Att "avvisa eller avskryva" förekommer också men passar mindre bra när man ska avsluta klagomålsärenden. De är dessutom svårare att förstå innebörden av för den enskilde. "Avvisa" gör man om en tillståndsansökan är så bristfällig att det inte går att pröva den överhuvudtaget eller om ett överklagande har kommit in för sent. Ett sådant

överklagande får inte heller prövas alls. "Avskriva" från handläggning anser vi vara ett mer ålderdomligt sätt att uttrycka sig och kan bytas ut mot att "avsluta" ärendet utan ytterligare åtgärder.

Om nämnden vill yttra sig med anledning av ett överklagande så kan det ofta vara praktiskt att först rättidspröva överklagandet och sedan sända det vidare till nästa instans. Nämnden kan i samband med överlämnandet be om tid att få komplettera ärendet med yttrande. På så sätt undviks onödig tidsspillan.

2.1.3	MMD Växjö M 230-11 2011-02-23 Alvesta	Förbudet upphävdes inte. Trots att utredningen inte visade hur en infiltration var anlagd och var den var placerad på fastigheten ansågs TM:s utredning och beslutsunderlag räcka för ett förbud. Jämför med rättsfall nr 2.1.5	TM förbjöd en FÅ att släppa ut spillvatten som inte undergått längre gående rening än slamavskiljning från WC eller BDT. Anläggningen utgjordes av en infiltration från 1972. Trekammarbrunnen hade t-rör, men det fanns ingen fördelningsbrunn, inga luftningsrör och det var överhuvudtaget osäkert var infiltrationen låg. Mark- och miljödomstolen ansåg att det fanns fog för förbudet och av domskälen framgår bland annat följande: <i>"Avloppsanläggningen består av en trekammarbrunn med efterföljande infiltration. I målet är inte närmare utrett varken hur infiltrationen är anlagd eller var någonstans på fastigheten den är belägen. Som länsstyrelsen har påpekat får detta anses utgöra en brist i nämndens beslutsunderlag. Eftersom anläggningen i sin helhet utförts 1975 pekar dock allmänna kunskaper rörande hur avloppsanläggningar då anlades tydligt på att anläggningen idag inte kan förväntas uppfylla de krav på rening som finns anledning att ställa med stöd av miljöbalken. Vidare är risken överhängande att infiltrationen efter ca 35 års användning numera är mättad och i vart fall renar avloppsvattnet betydligt sämre än då den var ny. Slutligen har NN av nämnden getts möjlighet att inkomma med synpunkter samt med beskrivning av sin anläggning. Han har inte anfört att han skulle ha vidtagit några åtgärder på anläggningen efter 1975 som varit av betydelse för dess funktion. Han har inte heller tillfört målet några andra uppgifter som ger anledning att ifrågasätta nämndens bedömningar och de presumtioner om anläggningens beskaffenhet som dess ålder föranleder."</i> HaV:s kommentar: Här tog både länsstyrelsen och MMD upp frågan om TM:s utredning och beslutsunderlag varit bristfällig. Bägge instanserna ansåg att det i och för sig var en brist att det inte var utrett hur infiltrationen var anlagd eller var någonstans på fastigheten den var belägen. Eftersom FÅ inte har några egna kunskaper om anläggningen och inte har utfört några förbättringsåtgärder tar domstolen hänsyn till hur man brukade anlägga avloppsanläggningar 1975 och jämför detta med dagens krav. MMD gör en samlad bedömning och anser att utredningen är tillräcklig för att kunna avgöra att anläggningens funktion är så bristfällig att det finns risk för olägenheter för människors hälsa och miljön. Följande omständigheter föreligger: 1) Hög ålder på anläggningen. 2) Det finns ingen kunskap om var infiltrationen är anlagd och hur den byggts. Det fanns inga uppgifter om vilket material som tillförts eventuellt efterföljande reningssteg. Det fanns heller inget dokumenterat om bedömning av olägenhet eller uppgifter om grundvattennivån, avstånd till berg m.m. Däremot vet man hur anläggningar generellt byggdes 1975. 3) FÅ har givits tillfälle att komplettera ärendet med uppgifter om anläggningens utformning och funktion men har inte haft någon kunskap. FÅ har heller inte kunnat visa att anläggningen förbättrats under 35 års användning.
-------	--	--	--

2.1.4	MMD Växjö M 1320-13 2014-02-27 Helsingborg	Förbudet upphävdes inte. Det kan räcka att kommunicera med FÅ via brev innan TM förbjuder anläggningen.	På en fastighet fanns en trekammarbrunn och ett sandfilter från 1977, vilket TM bedömde som otillräckligt utifrån dagens krav i miljöbalken. TM kunde konstatera detta genom en registersökning och kommunicerade därefter med FÅ om förslag att förbjuda anläggningen. FÅ ansåg att ärendet inte var tillräckligt utrett då den enda utredningsåtgärd som TM hade vidtagit var en registersökning. FÅ ansåg inte heller att TM hade handlagt ärendet korrekt, bland annat genom att inte svara tillräckligt på deras frågor om på vilka grunder deras anläggning inte uppfyller miljöbalkens krav på rening. FÅ förbjöds att släppa ut avloppsvattnet från fastigheten. Domstolen ansåg att det var FÅ:s skyldighet att skaffa sig den kunskap som behövs och dessutom visa att gällande krav uppfylldes. På det beslutsunderlag som förelåg var det rätt med förbud. Av domskälen framgår bland annat följande: <i>"Utsläpp av avloppsvatten utgör miljöfarlig verksamhet enligt 9 kap miljöbalken. Det åligger en fastighetsägare såsom verksamhetsutövare att känna till de bestämmelser och krav som gäller beträffande sådant utsläpp på sin fastighet. Även om tillsynsmyndigheten i viss utsträckning är skyldig att svara på frågor och lämna uppgifter är det således fastighetsägarens skyldighet att skaffa sig erforderlig kunskap. Av 2 kap 1 § miljöbalken framgår vidare att det är verksamhetsutövaren som ska visa att gällande krav uppfylls. Mot bakgrund härav finner mark- och miljödomstolen att det inte visats att nämndens</i>
-------	---	--	---

hantering av ärendet skulle vara behäftad med sådana brister att det vore befogat att undanröja dess beslut och återförvisa ärende. Därtill kommer att fastighetsägarna haft goda möjligheter att argumentera för sin sak även i materiellt hänseende i såväl länsstyrelsen som mark- och miljödomstolen.

Havs kommentar: I detta ärende fanns tillräckliga uppgifter om anläggningen och dess funktion hos den kommunala nämnden som man kunde kommunicera med FÅ. Uppgifterna motsades inte av FÅ som när det gällde uppgifter om anläggningen endast anförde att sandfiltret var något yngre än från 1977. Beslutsunderlaget var då tillräckligt och t.ex. ett platsbesök hade inte tillfört något mer, utan endast förtydlat och förlängt handläggningen. I många andra rättsfall har det dock ansetts nödvändigt med ett platsbesök för att utredningen ska vara tillräcklig. Det handlar om att få så bra beslutsunderlag som möjligt för att kunna avgöra hur den enskilda anläggningen ser ut och fungerar och om utsläpp av avloppsvatten kan ske enligt miljöbalkens krav. Kan man nå dit utan att göra platsbesök så kan det räcka. Man kan också behöva förelägga FÅ om att komplettera med upplysningar eller utredningar.

2.1.5	MMD Växjö M 3747-13 2014-02-27	Förbudet upphävdes.	TM förbjöd utsläpp från en 25 år gammal infiltration. Anläggningen var tillståndsprövad 1985 och av beslutet framgick att anläggningen placerats på skyddsavstånd från vattentäkt. Den ritning som legat till grund för tillståndet visade att anläggningen var utförd på samma sätt som anläggningar byggs även idag. Enda undantaget var att det inte fanns luftningsrör.
	Hultsfred	TM:s utredning räckte inte som motiv för förbud - Enbart hög ålder på en infiltrationsanläggning är inte tillräcklig grund för förbud mot utsläpp. Det krävs dessutom andra indikationer på att anläggningen förorsakar skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.	Mark- och miljödomstolen upphävde förbudet och av domen framgår bland annat följande: <i>"Även om en infiltrationsanläggning uppnått en hög ålder finns det inget som säger att reningsgraden i densamma inte skulle vara tillräcklig. Däremot avtar markens reningsförmåga efter hand, och kraven på en avloppsanläggnings funktion förändras med tiden. Man får därför räkna med mer eller mindre omfattande renoveringar av avloppssystem allteftersom effektiviteten avtar. Hur omfattande renoveringar som krävs får avgöras med utgångspunkt från förhållandena i det enskilda fallet. Utsläpp i det nu aktuella fallet sker, enligt vad som framkommit i målet, inte i vattenområde. Eventuella ingripanden mot anläggningen får därför grunda sig på de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap miljöbalken. Även om bevisbördan för att det inte uppkommer någon olägenhet vid utsläpp av avloppsvatten ligger på den som släpper ut avloppsvattnet, måste det finnas några indikatorer, utöver hög ålder, på att anläggningen förorsakar skada eller olägenheter för människor eller miljön för att ett förbud att släppa avloppsvatten till anläggning ska kunna beslutas. För den befintliga avloppsanläggningen på fastigheten XX har tillstånd lämnats av dåvarande miljö- och hälsoskyddsnämnden 1985. Av beslutet framgår bland annat att infiltrationsanläggningen skulle placeras minst 50 m från närmaste vattentäkt, och av den ritning som legat till grund för tillståndet framgår att anläggningen efter trekammarbrunn och fördelningsbrunn består av två infiltrationsledning om vardera 12–13 meter samt med ledningsfyllning runt dessa ledningar som fortfarande är gängse rådande. Av den utredning som legat till grund för miljö- och byggnadsnämndens beslut att förbjuda utsläpp till den befintliga avloppsanläggningen finns inget som tyder på att anläggningen förorsakar skada eller olägenheter för människor hälsa eller miljön. Det finns därför enligt mark- och miljödomstolen inte grund för att förbjuda utsläpp av avloppsvatten till anläggningen."</i>
		Jämför med rättsfall 2.1.3	
			HaV:s kommentar: Här räckte inte TM:s utredning till för att visa att det fanns miljö- och hälsoskyddsskäl till ett förbud. Följande omständigheter föreligger: 1) Hög ålder på anläggningen 2) Det framgick att beslutsunderlag från när anläggningen prövades om hur anläggningen har byggts och detta överensstämmer med vad som kan krävas med stöd av balkens grundläggande krav. Det framgick även att FÅ hade kunskap om anläggningen och hur den ska skötas. 3) Inga olägenheter som dålig lukt eller liknande hade iakttagits eller rapporterats som kunde ge stöd åt bedömningen att det fanns sådana brister i förhållande till miljöbalkens krav som motiverade ett förbud.

2.2 Hur utformar man förelägganden eller förbud?

2.2.1	MÖD M 2909-03 2003-09-19	Föreläggandet upphävdes inte.	TM förelade om krav på åtgärder avseende en enskild avloppsanläggning. FÅ menade att han frivilligt hade gått med på att åtgärda anläggningen och kände sig kränkt av beslutet.
	Berg	Proportionalitet – ett beslut får inte vara mer	MÖD hade inga invändningar mot att ett föreläggande skrivits trots att adressaten gått med på kraven. Trots att föreläggandet formulerats genom hänvisning till allmänt råd, ansågs

		ingripande än nödvändigt.	det tillräckligt klart och tydligt med hänsyn till att kontakter med TM hade tagits, dock större krav på vitesföreläggande.
		Nämnden hade rätt att förelägga om åtgärder trots att FÅ hade meddelat att han gått med på kraven.	HaV:s kommentar: MÖD har i detta fall särskilt prövat om TM:s beslut att förelägga inneburit "en mer ingripande åtgärd än vad som behövs i det enskilda fallet", dvs. det som föreskrivs i 26 kap 9 § andra stycket MB. Även om en FÅ är samarbetsvillig hindrar det inte att TM i ett preciserat beslut redogör för vilka åtgärder som krävs och motiven för dessa. Detta är även tydligare för en FÅ som på så sätt får konkretiserat vad myndigheten förväntar sig och dessutom ges FÅ en möjlighet att överklaga om det skulle uppstå olika uppfattningar om vad som är skäligt att kräva m.m.
2.2.2	MÖD M 3070-03 2003-10-02 Lerum	Föreläggandet upphävdes. Förelägg inte FÅ om att lämna förslag på lösning. Ett föreläggande måste vara utformat så att adressaten inte behöver tveka på vad det är denne ska göra för att ha uppfyllt kraven i beslutet.	TM förelade en samfällighetsförening vid vite att komma in med förslag på hur föreningens avloppsanläggning skulle förbättras så att olägenhet för människors hälsa eller miljön inte uppkommer. <i>"MÖD anser att det, med hänvisning till kunskapskravet, inte kan krävas av samfällighetsföreningen att den enligt 26:9 MB ska redovisa förslag på åtgärder för att förbättra reningseffekten hos föreningens avloppsanläggning. Kravet på kunskaper är enligt MÖD:s bedömning så allmänt att det inte tar över de krav som från rättssäkerhetssynpunkt måste ställas på utformningen av ett tillsynsföreläggande. Av ett sådant föreläggande bör liksom tidigare klart framgå vad adressaten har att iakttä och det är tillsynsmyndighetens sak att precisera detta. Det finns däremot inte något hinder mot att förelägga föreningen enligt 26 kap. 19 och 22 §§ MB att redovisa det underlag som kan behövas för att tillsynsmyndigheten ska kunna ta ställning till vilka åtgärder som ska krävas av föreningen."</i> HaV:s kommentar: Det är TM:s sak att precisera kraven. Det är otydligt vad föreningen ska prestera om kravet är förbättringar "så att olägenhet för människors hälsa eller miljön inte uppkommer.
2.2.3	MÖD M 2824-04 2004-11-12 Östhammar	Föreläggandet upphävdes. Förelägg inte FÅ om att lämna förslag på lösning. Ett föreläggande måste vara utformat så att adressaten inte behöver tveka på vad det är denne ska göra för att ha uppfyllt kraven i beslutet.	TM förelade en privatperson att redovisa uppgifter och handlingar med förslag till lösning för behandling av avloppsvatten från avloppsanläggning med vattentoilet så att miljöbalkens föreskrifter om avloppsanläggningar enligt 12 § FMH efterlevs". <i>"Vare sig de av TM och Lst åberopade föreskrifterna i 2 kap. 3§ och 26 kap. 9, 19, 21 §§ MB eller andra föreskrifter i balken ger enligt MÖD något uttryckligt stöd för att ålägga NN att till TM inkomma med förslag på lösning av avloppsvattenfrågan. MÖD vill vidare ifrågasätta om ett sådant föreläggande är lämpligt och ändamålsenligt när det som i detta fall riktas mot en privatperson. Enligt MÖD bör ett föreläggande utformas så att NN får ett tydligt besked om vad han skall göra för att efterkomma det i 12 § FMH upptagna förbudet att släppa ut avloppsvatten som inte genomgått längre gående rening än slamavskiljning."</i> MÖD upphävde underinstansernas dom och beslut och återförvisade ärendet till TM för övervägande om utformning av ett nytt föreläggande. HaV:s kommentar: Om man väljer att förelägga om åtgärder måste beslutet vara utformat så att adressaten inte behöver tveka på vad det är denne ska göra för att ha uppfyllt kraven i beslutet.
2.2.4	MÖD M 5263-04 2004-11-22 Eslöv	Föreläggandet upphävdes inte. Avstå från att specificera exakt vilken teknik som ska användas.	TM vitesförelade en FÅ att anlägga en trekammarbrunn med efterföljande markbädd. TMs beslut grundades på 12 § FMH då man bedömde att utsläpp till Saxån gjordes från fastighetens bristfälliga avloppsanläggning som var en septiktank ca 300 meter från ån. MÖD ansåg inte att det framgick av utredningen att det var fråga om direktutsläpp i vattenområde varför stöd för ingripande istället var 9 kap 7 § och 2 kap 3 och 7§§ MB. MÖD konstaterade att utredningen visade att tanken inte hade kapacitet att ta om hand allt avloppsvatten. Tanken tömdes en gång per år och det måste därför avledas vatten från tanken. FÅ har inte visat att man vidtagit några skyddsåtgärder eller försiktighetsmått för att motverka skada eller olägenhet av utsläppet. TM har således haft fog för ett ingripande. MÖD ansåg dock att det inte gick att utläsa vilka överväganden som legat till grund för TM:s teknikval. Det fanns inga uppgifter om geologiska och hydrologiska förhållanden på fastigheten. MÖD kunde inte utesluta att det fanns andra godtagbara sätt att rena avloppsvattnet och ändrade därför utformningen av beslutet till ett förbud mot utsläpp av allt avloppsvatten som inte genomgår av TM godkänd längre gående rening än slamavskiljning. HaV:s kommentar: I praxis godkänns ofta även föreläggande om att åtgärda en avloppsanläggning så att särskilt angivna reningskrav när det gäller reduktion av organiska ämnen, fosfor och kväve uppnås. Anläggningens funktion ska också uppfylla rimliga krav på att hindra

smittspridning och förebygga andra olägenheter t.ex. lukt.
Ett alternativ är att förbjuda utsläppet istället. Det måste då även framgå av utredningen att det finns rimliga lösningar på fastigheten och FÅ måste få tillräcklig tid att hinna åtgärda innan förbudet träder ikraft.

2.2.5	MÖD M 2305-05, 2005-04-26 Orust	Formulera beslut som förbud eller föreläggande – inte råd.	TM hade i ett beslut, rubricerat som råd, angivit att en FÅ skulle förbättra befintlig avloppsanläggning före ett visst datum. TM angav också att om åtgärden inte vidtagits innan angivet datum skulle TM kunna utfärda vitesföreläggande enligt 26 kap. 9 § miljöbalken.
			<p>Domstolen anförde bland annat följande: <i>"Av praxis följer att det inte alltid krävs att ett beslut har självständiga eller direkta rättsverkningar för att kunna överklagas utan att beslut kan vara överklagbara även av den anledningen att de ändå är ägnade att faktiskt negativt påverka någons personliga eller ekonomiska situation (se RÅ 2004 ref. 8 och RÅ 1996 ref. 43). Nämnden får i beslutet anses har redovisat sin inställning att NNs avloppsanläggning inte uppfyller lagens krav. Beslutet är vidare formulerat så att NN före ett visst datum skall förbättra sin befintliga avloppsanläggning. Nämnden har även angivit att om åtgärder inte vidtas innan angivet datum kan nämnden utfärda ett vitesföreläggande enligt 26 kap. 9 § MB. MÖD finner att nämndens beslut av den 13 dec 2000, genom det sätt på vilket det utformats, var ägnat att uppfattas som bindande med följd att det ändå kunde få verkningar enligt sitt innehåll. Så synes det också ha uppfattats av NN. För att den enskildes behov av rättskydd skall kunna tillgodoses bör ett sådant beslut vara överklagbart. Omständigheterna, att beslutet rubricerats som råd och att det i beslutet angetts att det inte var överklagbart, ändrar inte den bedömningen."</i></p> <p>HaV:s kommentar: Även om TM använder sig av formuleringen "råd som inte går att överklaga" är det hur adressaten uppfattar beslutet som är avgörande för om ett beslut ska gå att överklaga eller inte. Beslutet har uppfattats som bindande av FÅ och då ska det även kunna överklagas och prövas av överinstanserna. Det är alltså tydligare att använda föreläggande eller förbud, även om råd känns "snällare".</p>
2.2.6	MMD Nacka M 5012-12 2013-03-20 Trosa	<p>Föreläggandet upphävdes.</p> <p>Ett föreläggande eller förbud ska utformas så tydligt att adressaten utan svårigheter eller risk för missförstånd får klart för sig vad han eller hon ska göra. Praxis är extra tydlig med att detta gäller om föreläggandet/ förbudet gäller vid vite.</p>	<p>TM beslutade att förelägga FÅ vid vite att tillse att avloppsanläggningen på fastigheten klarade dagens krav på rening. Detta beslut hade föregåtts av ett föreläggande utan vite med krav på att installera en ny avloppsanläggning som skulle uppnå särskilt angivna reningskrav bland annat gällande reduktion av organiska ämnen (BOD7) och fosfor (tot-P). I den befintliga anläggningen från 1980 leddes BDT-avloppsvatten direkt till en stenkista och vidare till en infiltration. Fastigheten var belägen på en ö i Östersjön, ca 400 meter från stranden. Domstolen upphävde föreläggandet då det inte gick att utläsa vad FÅ skulle göra för att kunna undvika att vitet dömdes ut.</p> <p>Domstolen anförde bland annat följande: <i>"Ett vitesföreläggande måste utformas så att adressaten får helt klart för sig vad som fordras av adressaten för att han eller hon ska undgå att betala det fastställda vitesbeloppet. För att vitet ska kunna dömas ut är det också nödvändigt, att vitet knutits till en klart definierad prestation eller underlåtenhet. Denna information måste förmedlas genom själva föreläggandet. I och för sig finns det ett visst utrymme för att tolka föreläggandet mot bakgrund av vad som tidigare förekommit rörande den aktuella verksamheten. Detta utrymme är dock begränsat med hänsyn till att föreläggandets innebörd måste vara klar. Enligt det nu överklagade beslutet föreläggs NN att tillse att avloppsanordningen klarar dagens krav på rening. Det framgår inte av föreläggandet vad nämnden menar med dagens krav på rening. De krav som bör uppställas på utformningen av ett vitesföreläggande är därmed inte uppfyllda och föreläggandet upphävs därför."</i></p> <p>HaV:s kommentar: Att föreläggandet är tydligt får betydelse för den enskildes rätts säkerhet men också för effektiviteten i tillsyns arbetet. Ett föreläggande bör därför inte innehålla enbart allmänt hållna formuleringar, hänvisningar till allmänna råd eller liknande. Om nämnden hade upprepat formuleringen i sitt tidigare föreläggande även i vitesföreläggandet hade det inte kunnat missförstås.</p>
2.2.7	MMD Nacka M 7083-13 2014-08-01 Haninge	<p>Förbudet upphävdes.</p> <p>Infiltration för fritidsboende. Typgodkänd slamavskiljare. Slam i sista kammaren. Inga</p>	<p>TM förbjöd en infiltration för BDT-vatten efter att man vid inspektion påträffat slam i sista kammaren i 2k-brunnen samt att luftningsrör saknades. Stugan användes som fritidsboende under 10–15 veckor per år. Tillstånd enligt hälsoskyddslagen gavs 1975. BDT-avloppet leddes till en infiltration utrustad med typgodkänd slamavskiljare om 0,7 kubikmeter. Förbrukningen av vatten uppgavs ligga på ca 150 liter per dygn. MMD ansåg inte att ett förbud var rimligt.</p> <p><i>"Enligt mark- och miljödomstolens mening utgör det faktum att anordningen saknar luftningsrör eller att anordningen är gammal inte i sig skäl att förbjuda utsläpp från</i></p>

		<p>luftningsrör.</p> <p>Anläggningen ansågs ha brister, men ett förbud var en alltför långtgående tillsynsåtgärd.</p>	<p><i>anordningen. Att slam påträffats i andra kammaren kan emellertid tyda på att anordningen är överbelastad, eller att anordningen inte underhålls och töms tillräckligt ofta. Det kan således finnas skäl att anta att olägenhet för människors hälsa eller miljön kan uppkomma. Med beaktande av bestämmelserna i 2 kap. 3 § MB finner mark- och miljödomstolen därför att TM i och för sig har haft fog att vidta åtgärder riktade mot avloppsanordningen.</i></p> <p><i>Enligt 2 kap. 7 § MB gäller kraven i 2 kap. 3 § samma lag dock endast i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla dem. Vid denna bedömning ska nyttan av en åtgärd jämföras med kostnaden att utföra densamma. Det kan i målet konstateras att slam påträffats i den andra kammaren. Utöver detta finns emellertid inga uppgifter som tyder på att reningen inte skulle fungera. Tvärtom framgår det av överklagandet att marken kring anordningen varken är fuktig och blöt eller att det finns några kvävegynnade växter kring anordningen. Då inget annat framkommit i målet får dessa uppgifter godtas. Mot bakgrund av de mindre långtgående tillsynsåtgärder som alltså kunnat vidtas framstår ett totalt förbud mot att använda anordningen som en alltför ingripande åtgärd. Överklagandet ska därför bifallas och underinstansernas beslut upphävas.”</i></p> <p>HaV:s kommentar: Här anser domstolen att utredningen visar att det finns brister som motiverar ett ingripande från TM:s sida. Men bristerna skulle kunna bero på att anordningen inte sköts på rätt sätt. Domstolen gjorde en skälighetsavvägning samt en proportionalitetsbedömning – det finns tillräckliga åtgärder som inte är så ingripande som ett förbud och då ska dessa prövas först.</p>
2.2.8	MMD Nacka M 1421-14 2014-09-05 Gnesta	Föreläggandet upphävdes. Föreläggande eller förbud måste rikta sig till namngiven person.	<p>TM beslutade att förelägga ”fastighetsägaren till fastigheten NN:xx” att åtgärda en bristfällig avloppsanläggning.</p> <p>Domstolen prövade inte alls om anläggningen uppfyllde miljöbalkens krav eller ej utan upphävde beslutet av formella skäl. Ett föreläggande eller förbud ska vara riktat mot en viss person, fysisk eller juridisk. Det går inte att endast förelägga ”fastighetsägaren till fastigheten NN:xx” utan det måste anges <i>vem</i> som avses.</p> <p>HaV:s kommentar: Ett motiv till att vilja förelägga en anonym ”fastighetsägare” istället för att namnge denne kan ha varit att kravet ska gälla även efter en överlåtelse av fastigheten. Det korrekta sättet att uppnå detta är att först förelägga den person som för tillfället är FÅ och sedan sända beslutet till inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsregistrets inskrivningsdel med stöd av 26 kap 15 § MB. Har anteckning gjorts gäller föreläggandet eller förbudet mot ny ägare av egendomen. Även löpande vite gäller normalt mot en ny FÅ, räknat från tidpunkten för övergången av äganderätten. Annat vite än löpande gäller dock inte för en ny FÅ.</p>
2.2.9	MMD Umeå M 143-14 2014-12-15	Föreläggandet upphävdes och ersattes med förbud mot utsläpp av avloppsvatten.	<p>TM förelade en FÅ att installera en ny avloppsanordning eller förbättra den befintliga BDT-anläggningen så att särskilt angivna krav på reduktion av organiska ämnen, fosfor skulle klaras liksom att utsläppet inte ska medverka till väsentligt ökad risk för smitta eller annan olägenhet. Den befintliga anläggningen utgjordes av två stenkistor. Fastigheten ligger i vattenskyddsområde för grundvattentäkt.</p> <p>Länsstyrelsen gjorde samma bedömning som nämnden. MMD hänvisar till flera äldre avgöranden från MÖD och anger att rättspraxis säger att ett föreläggande som syftar till att hindra utsläpp av otillräckligt renat avloppsvatten ska utformas som ett förbud och inte som ett föreläggande. Av domskälen framgår bland annat följande: <i>”Den åtgärd som miljö- och byggnämnden i det här fallet har förelagt om innebär istället att FÅ blir skyldig att vidta en åtgärd som kan vara tillståndspliktig. Att förelägga någon att utföra något som annars är tillståndspliktigt är olämpligt, eftersom det finns en risk att åtgärden vidtas utan att en ordentlig tillståndsprövning har skett. Det kan också finnas andra möjliga sätt än de som nämnden har åsyftat för att undvika, rena eller ta om hand om avloppsvatten på fastigheten. I yttersta fall kan det någon enstaka gång till och med för en fastighetsägare tänkas vara ett alternativ att helt sluta använda fastigheten, om det mot bakgrund av det personliga behovet och nyttjandet av den inte bedöms vara motiverat att investera i en sådan anläggning som krävs för att nyttjandet ska kunna fortsätta. Ett uttryckligt föreläggande att installera eller förbättra en befintlig avloppsanläggning för att uppnå en viss reningsgrad blir då i praktiken en mera ingripande åtgärd än nödvändigt (jmf 26 kap 9 § andra stycket MB). MMD bedömer i denna del att nämndens föreläggande inte lämnar tillräckligt utrymme för FÅ att vidta de åtgärder som i det enskilda fallet uppnår det grundläggande syftet, nämligen att hälso- och miljöskadliga utsläpp av avloppsvatten från fastigheten ska upphöra. Nämndens föreläggande bör därför, i de delar det finns skäl till åtgärder, ersättas med ett sådant förbud, om inte mindre ingripande åtgärder istället kan anses tillräckliga.”</i></p> <p>HaV:s kommentar: MMD:s domskäl är väldigt välmotiverade och förklarar varför TM i huvudsak ska förbjuda utsläpp när syftet är att hindra utsläpp av otillräckligt renat avloppsvatten och det inte finns mindre ingripande åtgärder som är möjliga för att bygga bort mindre allvarliga brister. I dessa senare fall kan det vara bättre med ett föreläggande med ett förbättringsåtgärder. Domstolen tillämpar här även proportionalitetsprincipen i 26:9 MB.</p>

2.3 Delgivning av beslut

2.3.1	MÖD M 3723-03 2004-05-05 Högsby	Ett vitesföreläggande måste delges på rätt sätt. Att tillkännage ett beslut på kommunens anslagstavla räknas inte som delgivning enligt DL:S bestämmelser och MÖD avslog därför TM:s ansökan om utdömande av vite.	TM förelade en FÅ vid vite att komma in med uppgifter om avloppsanläggningen på sin fastighet. Uppgifterna skulle ha kommit in till TM tre veckor efter delgivning av beslutet. TM hade delgivit beslutet genom att tillkännage protokollet med beslutet på kommunens anslagstavla. Något delgivningskvitto fanns därför inte. När uppgifterna inte kom in ansökte TM om utdömande av vitet. MÖD anförde att ett vitesföreläggande ska delges adressaten, enligt 2 § lagen (1985:206) om viten. Detta innebär att beslut skall tillkännages på något av de sätt som anvisas i delgivningslagen (1970:428). När adressaten är en fysisk person sker detta normalt genom s.k. ordinär delgivning. Domstolarna ansåg inte det visat att FÅ vid tiden för ansökan om vitets utdömande hade delgivits vitesföreläggandet. Vid sådant förhållande kunde det förelagda vitet inte dömas ut. HaV:s kommentar: Sedan domen meddelades har vi fått en ny delgivningslag (2010:1932) och en ny delgivningsförordning (2011:154). I dessa nya författningar anges hur de olika former av delgivning går till och när de får användas.
2.3.2	MMD Nacka M 1221-12 2013-01-31 Örebro	Ansökan om utdömande avslogs. Alla FÅ som är adressater för ett beslut måste också delges detta.	TM begärde utdömande av vite för överträdelse av förbud som riktats mot två ägare till samma fastighet. Detta på grund av att de trots förbudet fortsatt att släppa ut avloppsvatten. Vitesföreläggandet hade skickats som rekommenderat brev och endast en av FÅ hade kvitterat ut försändelsen. Domstolen ansåg inte att någon formell delgivning hade skett, även om den andra FÅ uppenbart fått kännedom om föreläggandet. Vite dömdes därför endast ut mot den som kvitterat brevet. <i>"Enligt 2 § sista stycket lagen (1985:206) om viten ska ett vitesföreläggande delges adressaten, I Zeteos kommentar till lagen anges i det hänseendet bl.a. följande. Två krav ska vara uppfyllda: formlig delgivning ska ha skett och adressaten ska därigenom eller på annat sätt ha fått kännedom om föreläggandet. Det är först när båda dessa förutsättningar är för handen som föreläggandet kan sägas vara bindande för adressaten i den mening, att vitet kan dömas ut, om föreläggandet inte efterkoms. (...)</i> <i>Såvitt framgår av utredningen i målet sändes brevet med vitesföreläggandet som rekommenderat brev adresserat till både B E och LC, varpå B E ensam kvitterade ut försändelsen. Det är uppenbart att även LC fått kännedom om föreläggandet och detta i snar anslutning till utkvitterandet. Däremot ger utredningen inte något belägg för att någon formlig delgivning har skett med L C. Det har inte heller framkommit att bristen därvidlag har avhjälpes genom ytterligare åtgärder. Vid nu angivna förhållanden kan vitesföreläggandet inte anses ha delgetts L C. Det saknas då grund för att döma ut vite mot honom."</i> HaV:s kommentar: Om krav har förknippats med viteshot och detta har riktats till flera personer – t.ex. två fysiska personer som tillsammans äger en fastighet, är det viktigt att formell delgivning sker med bägge. Följden blir annars att vite inte kommer att kunna dömas ut om delgivning saknas, vilket blev fallet i detta mål. Delgivning är också viktig ur andra perspektiv. För att kunna fortsätta en effektiv tillsyn krävs att adressaterna delges. FÅ får en tid på sig att utföra åtgärder – ibland en viss tid efter delgivningen av beslutet och ibland anges ett särskilt datum. Om TM inte kan visa att FÅ fått del av beslutet i god tid innan tidsfristen går ut blir föreläggandet verkningslöst eftersom FÅ då inte har haft faktisk möjlighet att följa beslutet. TM måste då meddela ett nytt beslut och tappar tid. Om fristen är kopplad till delgivningsdagen krävs dessutom formell delgivning för att kunna fastställa bevakningsdatum för när åtgärderna ska vara utförda och först efter detta datum kan tillsynsprocessen gå vidare.
2.3.3	MÖD M 3768-13 2013-07-25 Malmö	S.k. spikning godkändes inte som delgivningssätt i detta vitesmål. Två krav gäller – formell delgivning ska ha gjorts och dessutom ska det vara klart att adressaten känt till föreläggandet.	En FÅ hade, vid vite, förbjudits att släppa ut spillvatten från WC och BDT. Föreläggandet delgavs genom så kallad spikning. MÖD anser att även om de formella kraven på delgivning genom spikning är uppfyllda, kan inte den förelagde anses ha fått sådan kännedom om föreläggandet som krävs för att vitet ska kunna dömas ut. Det saknas därför förutsättningar att döma ut vitet. MMD konstaterade inledningsvis att det saknas särskilda regler om delgivning av vitesförelägganden vilket innebär att det inte finns något uttryckligt hinder mot delgivning genom spikning. Frågan i målet var därför enligt domstolen om viteslagens bestämmelser ändå innebar att delgivning genom spikning inte godtogs. Domstolen hänvisade till kommentaren till viteslagen av vilken framgår att två krav ska vara uppfyllda för att ett föreläggande ska anses vara bindande för adressaten i den

meningen att vitet kan dömas ut om föreläggandet inte efterlevs. Dels ska formell delgivning ha skett och dessutom ska adressaten därigenom, eller på annat sätt, ha fått kännedom om föreläggandet. (Viteslagstiftningen – en kommentar, Lavin, s. 67). MMD ansåg det inte vara visat att den förelagde fått kännedom om föreläggandet, även om de formliga kraven på delgivning genom spikning var uppfyllda. Det saknades därför förutsättningar för att döma ut vitet.

TM överklagade domen till MÖD, och angav att man hade haft viss kontakt med den förelagde utöver delgivningen av föreläggandet. TM menade att bakgrunden i målet visade att den förelagde kunde antas hålla sig undan delgivningen. Av domen framgår bland annat följande:

Ett vitesföreläggande ska enligt 2 § lagen (1985:206) om viten (viteslagen) delges adressaten. Det innebär att beslutet ska ges till känna på något av de sätt som anvisas i delgivningslagen (2010:1932). Av 1 § andra stycket delgivningslagen framgår att lagen gäller om inte något annat föreskrivits i annan författning. Varken viteslagen eller miljöbalken innehåller några bestämmelser som anger vilka delgivningssätt som får användas. Det finns därmed inget förbud mot att delge ett vitesföreläggande enligt miljöbalken genom att handlingen lämnas i mottagarens hemvist eller på lämplig plats i anslutning till hans eller hennes hemvist, s.k. spikning. I det nu aktuella fallet är också de formella kraven i 38 § delgivningslagen för delgivning genom spikning uppfyllda.

För att ett vite ska kunna dömas ut krävs dock, utöver en formell delgivning, att adressaten har fått kännedom om föreläggandet. Delgivning genom spikning innebär inte att den handling som ska delges överlämnas till adressaten personligen. I fall där delgivning sker genom spikning kan därmed adressaten inte utan vidare antas ha fått kännedom om föreläggandet genom delgivningen. En prövning får då ske av om adressaten på annat sätt ska anses ha fått kännedom om föreläggandet.

MÖD konstaterade inledningsvis att de formella kraven på delgivning genom spikning är uppfyllda. Domstolen menar dock att adressaten inte utan vidare därigenom kan anses ha fått kännedom om föreläggandet, vilket är en förutsättning för utdömande av vite. Även MÖD hänvisar till kommentaren till viteslagen. För de fall där den förelagde försöker undanhålla sig delgivning ska enligt kommentaren vitet kunna dömas ut om den förelagde hållit sig undan därför att denne känt till att ett föreläggande med visst innehåll kan komma att meddelas. För att vitet då ska kunna dömas ut ska 1) den förelagde varit medveten om att det funnits brister och 2) att den föreläggande myndigheten ansett att den enskilde varit skyldig att vidta åtgärder på grund av bristerna. Den enskilde ska också ha haft kännedom om att myndigheten står i begrepp att agera med sanktioner för det fall åtgärderna inte vidtas. Utredningen måste även ge stöd för att den enskilde medvetet hållit sig undan. (Lavin, a.a., s. 66 ff.)

MÖD menar att även om det finns anledning att anta att den förelagde varit medveten om att TM inlett ett ärende så är det oklart vilken information som denne faktiskt fått del av. Det saknas enligt domstolen även bevisning för att den förelagde varit medveten om de påtalade bristerna och vilka åtgärder som förväntades med anledning av dessa samt att förvaltningen hade för avsikt att meddela ett vitesföreläggande. Sammanfattningsvis kan inte den förelagde anses ha fått sådan kännedom om föreläggandet som krävs för att vitet ska kunna dömas ut. MÖD avslår överklagandet.

HaV:s kommentar: MÖD säger här att de formella kraven för att delge ett beslut är uppfyllda. Det tillkommer ett krav för att vitet ska kunna dömas ut och det är att adressaten ska ha fått kännedom om föreläggandet, ha varit medveten om bristerna och vilka åtgärder som adressaten förväntas vidta. Eftersom det med denna delgivningsform räcker att beslutet lämnas i anslutning till bostaden, t.ex. tejpas på dörren, är det ju svårt för TM att visa att adressaten verkligen fått och läst beslutet.

Man kan här konstatera att det ställs stränga krav på TM när det gäller att delge vitesföreläggande på ett sådant sätt att domstolen ska anse att det är tillräckligt för att döma ut ett vite. HaV anser att man i tillsynsarbetet bör fråga sig hur man ska handlägga ett enskilt fall, där man har problem utöver det normala med att få tag på fastighetsägaren. Även om dessa ärenden förekommer så är de enligt HaV:s bedömning inte så vanligt förekommande att de utgör ett stort problem. Som huvudregel bör man inte använda sig av detta delgivningssätt i sådana här ärenden. I riktigt komplicerade ärenden, där det ofta finns även andra problem av social karaktär, kanske andra handläggningsformer kan diskuteras. Enligt 2 § viteslagen får inte vite användas om adressaten kan antas sakna faktisk eller rättslig möjlighet att följa föreläggandet. Det finns därför anledning att i ärenden där adressaten för TM:s krav saknar sådan möjlighet p.g.a. psykisk ohälsa, svåra sociala förhållanden m.m. överväga att hantera tillsynsärenden på annat sätt än vad man gör i det

stora flertalet ärenden. Det här är möjligt att göra utan att man bryter mot principen om att alla lika fall ska behandlas lika. TM ska även tänka på att utnyttja sina resurser på bästa sätt och att mot bakgrund av den risk för miljön och hälsan som föreligger i det enskilda fallet, inte kräva för ingripande åtgärder (se 26 kap 9 2 st MB). Proportionalitetsregeln måste anses gälla även för andra bedömningar i ärendet än sådana som avser hur förelägganden och förbud utformas. Det måste även avvägas innan TM använder viten, när TM väljer på vilket sätt en enskild ska delges samt när och hur olika verkställighetsåtgärder ska användas.

2.4 Tillstånd i efterhand

2.4.1	MÖD M 7681-08 2009-09-25 Värmdö	MÖD upphävde föreläggandet att montera bort anslutna vattentoaletter, förklarade avloppsanläggning en som tillåtlig samt återförvisade målet till nämnden för utfärdande av tillstånd med villkor	<p>TM förelade en FÅ att bl.a. montera bort installerade vattentoaletter. På fastigheten fanns tillstånd till förmultningstolett samt tillstånd för BDT-vatten till slamavskiljare och efterföljande markbädd. På fastigheten hade ej prövade ändringar gjorts som att installera WC till slutna tank samt att ändra och även leda bad och tvättvattnet till slutna tank.</p> <p>TM bedömde att fastigheten låg inom område som bedömdes som ett problemområde ur grundvattensynpunkt med stor risk för saltvatteninträngning vid ökade vattenuttag, varför man ingrep mot WC-anslutningen som gjorts utan tillstånd. Efter överklagande från FÅ har både länsstyrelsen och mark- och miljödomstolen i Nacka gjort samma bedömning som TM nämligen att ett ökat inslag av vattentoaletter i område kan leda till ett ökat nyttjande av fastigheterna som i sin tur leder till ett ökat grundvattenuttag och risk för saltvatteninträngning. Bägge instanserna har dock angivit tydligt i sina domskäl att man övervägt att lämna tillstånd i efterhand till den befintliga anläggningen. MÖD gjorde en annan bedömning och kom fram till att utredningen visade att risken för saltvatteninträngning i grundvatten inom det relevanta området var i det närmaste försumbar. Då inga andra miljömässiga risker föreligger saknas det skäl att inte tillåta installation i efterhand. MÖD upphävde underinstansernas avgöranden och visade åter målet till TM för utfärdande av tillstånd med villkor.</p> <p>HaV:s kommentar: Om TM vid tillsyn upptäcker anläggningar som saknar tillstånd tillåter praxis att man kan ge tillstånd i efterhand. FÅ ska inte gynnas av att åtgärderna har vidtagits utan tillstånd och för detta kan det finnas möjlighet att besluta om MSA. En förutsättning för att kunna ge ett tillstånd i efterhand är att anläggningen och förhållandena på platsen kan bedömas och denna bedömning utmynnar i att miljöbalkens krav är uppfyllda. FÅ har här ett stort ansvar när det gäller att visa samtliga förutsättningar, de uppgifter som ska finnas vid en tillståndsansökan ska kunna redovisas.</p>
2.4.2	MMD Växjö M 1092-14 2014-09-24 Vaggeryd	Domstolen gav tillstånd i efterhand till snålspolande WC till slutna tank.	<p>FÅ hade ansökt om tillstånd för att få avleda toalettavloppsvatten till en slutna tank med en volym på 1 m³. Denna lösning hade i praktiken använts i ca 40 år och FÅ ville nu få tillstånd för anläggningen. TM avslog ansökan och förbjöd avledande av toalettavloppsvatten till slutna tank. Motivet var att volymen var för liten och att lösningen är dålig ur miljösynpunkt eftersom det inte är rimligt att transportera bort obehandlat avloppsvatten.</p> <p>TM:s riktlinjer var att slutna tank endast ska tillåtas för befintliga fritidshus där det saknas markförutsättningar för att kunna behandla avloppsvattnet inom rimligt avstånd från bostaden. Förutsättningar finns att ordna en annan lösning på fastigheten. FÅ överklagade till länsstyrelsen och anförde att sommarstugan användes så lite att det räckte med en tömning per år. En större tank var omöjlig att anlägga då tomten är bergig och av samma anläggning går det inte att anlägga en infiltrationsanläggning. Länsstyrelsen avslog överklagandet och tyckte att TM haft fog för sitt beslut. Den befintliga tankens volym bedöms vara i minsta laget och detta tillsammans med den osäkerhet som råder om tankens skick talar för en större tank. Det kan finnas möjlighet för FÅ att ordna plats för anläggning på grannfastigheten. Länsstyrelsen anser att man bör fästa stor vikt vid kommunens planer och riktlinjer och här anges en restriktiv inställning till slutna tank. Länsstyrelsen hänvisar även till två andra rättsfall, MÖD 2006:27 och MÖD 2004:84, där just installation av slutna tank är uppe till bedömning. Det finns inga närliggande planer på anslutning till kommunalt avloppsnät och därför får man räkna med transporter av avloppsvatten under lång tid framöver. Länsstyrelsen tycker sammantaget att TM har haft fog för sitt beslut.</p> <p>FÅ överklagade till MMD och anförde att tankens volym är tillräcklig och bara behöver tömmas en gång per år. Detta pga. att de har en snålspolande toalett och det endast är två personer som nyttjar stugan under helgerna på sommarhalvåret. Tanken är i bra skick och hon kan installera en nivåmätare/larm så att volymen i tanken lätt kan kontrolleras. Den slutna tanken har funnits och använts sedan huset byggdes för 40 år sedan. BDT- vatten leds till en infiltrationsbrunn vilket fick tillstånd 1973. TM förordade en infiltrations-</p>

anläggning vilket man ansåg vara möjligt att anlägga på angränsande fastighet.

MMD upphävde underinstansernas beslut och gav FÅ tillstånd till den befintliga avloppsanläggningen för avledande av avloppsvatten från snålspolande toalett till slutna avloppstank med en volym om 1 kubikmeter. Domstolen gjorde en sammanvägning av följande omständigheter. Det finns inget som tyder på att tanken läcker och det ringa utnyttjandet och den snålspolande toaletten innebär att tömning bara krävs en gång per år. Det går inte att anlägga någon infiltration på den egna fastigheten. Fastigheten ligger inte i direkt anslutning till någon sjö eller vattendrag. Domstolen anser att det är ett sämre alternativ att anlägga en infiltration på angränsande fastighet då en sådan anläggning behöver ha kontinuerlig tillförsel av avlopp för att fungera tillfredsställande. Dessutom måste även en trekammarbrunn tömmas en gång per år. Den befintliga slutna tanken ger inga utsläpp som kan påverka människors hälsa eller miljön och tömningsfrekvensen är densamma som vid användandet av trekammarbrunn med infiltration. Domstolen anser inte att det är skäligt att utifrån de förhållanden som gäller i detta fall, att krav att FÅ ska anlägga en ny avloppsanläggning för den ringa mängd avloppsvatten som det är frågan om. För att säkerställa att tanken inte blir full och att avloppsvatten kan läcka ut ska en särskild nivåmätare installeras.

Förbudet upphävdes och tillstånd gavs till den befintliga tanken för avledande av WC-avloppsvatten från snålspolande toalett. Villkor om att nivåmätare ska installeras på tanken.

HaV:s kommentar:

Denna typ av anläggning får anses typiskt sett vara enkel för myndigheten att utreda och bedöma. I övrigt samma kommentar som i rättsfallet 2.4.1.

3. Bedömning av enskilda anläggningar

3.1 BDT-vatten

3.1.1	MÖD M 6259-03, 2004-06-09 Höör	Föreläggandet upphävdes. Rensbrunn med efterföljande stenkista. Fritidshus. En uppskattad mängd avloppsvatten på ett totalt liter per år.	TM förelade FÅ om att inrätta en ny slamavskiljare. BDT-vatten släpptes via en rensbrunn till en stenkista. Fastigheten användes som sommarbostad av ett äldre par och enligt deras uppgifter bestod utsläppen av endast ett 10-tal liter per år. Någon annan utredning om fastighetens nyttjandegrad fanns inte. Utsläppet ägde rum inom Helgeåns tillrinningsområde. Det var dock inget direktutsläpp. Kommunen hade under ett flertal år försökt komma tillrätta med övergödningsproblematiken inom hela tillrinningsområdet genom att vidta åtgärder vid utsläppskällorna, t.ex. enskilda avloppsanläggningar och gödselhantering inom jordbruket. MÖD ansåg att (då det endast var mycket små mängder avloppsvatten) det inte var rimligt att förelägga FÅ att på sin sommarfastighet anordna en slamavskiljare trots att befintlig anläggning enbart bestod av rensbrunn med efterföljande stenkista. OBS: se nyare rättsfall MÖD M 7529-14, 2015-02-02_(3.1.8)
3.1.2	MMD Nacka M 6730-11 2012-03-06 Värmdö	Förbudet upphävdes inte. Infiltration från 1972. Slamavskiljare utan t-rör. Ingen fördelningsbrunn, ingen luftning.	TM förbjöd utsläpp av BDT-vatten från en avloppsanläggning bestående av slamavskiljare utan T-rör och en infiltrationsbädd utan fördelningsbrunn och luftning. Infiltrationen var anlagd 1972. WC avleddes till slutna tank. FÅ överklagade till länsstyrelsen och anförde att tillstånd fanns och att anläggningen fortfarande var funktionsduglig. Han släppte ut små mängder avloppsvatten och tyckte därför att förbudet var oskäligt. Det finns inga närmare uppgifter som styrker att det skulle vara fråga om onormalt små mängder avloppsvatten, såsom mycket enkla installationer. Länsstyrelsen ansåg att anläggningen inte uppfyllde dagens krav eftersom fördelningsbrunn och luftning saknades. Infiltrationsbädden ansågs också vara åldersstigen vilket innebar att den renande effekten avtagit. FÅ överklagade vidare till MMD som avlog hans överklagande och höll med länsstyrelsen.
3.1.3	MMD Nacka M 6572-11 2013-06-11 Värmdö	Förbudet upphävdes inte. Infiltrationsanläggning med för liten infiltrationsyta samt att den var anlagd långsgående marklutningen och nära ett dike.	TM förbjöd utsläpp av BDT-avloppsvatten till infiltrationsanläggning med motiveringen att den var underdimensionerad, placerad långsgående marklutningen och slutade nära ett dike. TM uppgav att ytan var 14 m² – FÅ uppgav 20 m² MMD fastställde förbudet. Domstolen anförde bland annat följande: "Enligt Naturvårdsverkets faktablad 8147 kan en infiltrationsyta om 12,5–25 m ² ge fullgod kapacitet beroende på bl.a. markmaterialets egenskaper. Av utredningen framgår inte att nämnden gjort någon bedömning av vilken skyddsnivå (normal eller hög) som bör gälla för det aktuella området. Nämnden har dock redovisat uppgifter om att markmaterialet på fastigheten är av sådan typ att belastningen på infiltrationsanläggningen inte bör överstiga 30 liter per kvm och dygn. Baserat på dessa uppgifter bör en anläggning på fastigheten ha en infiltrationsyta på i vart fall 25 m ² för att ge fullgod kapacitet. (...) Av utredningen framgår vidare att infiltrationsanläggningen är placerad långsgående marklutningen. En sådan placering medför typiskt sett en försämrad rening av det avloppsvatten som leds till anläggningen. Det har även framkommit att infiltrationen slutar nära ett dike. Mot bakgrund av vad som framkommit om anläggningens storlek och hur den är utförd, särskilt dess placering i förhållande till marklutningen och närheten till ett dike, kommer mark- och miljödomstolen sammanfattningsvis fram till att den befintliga avloppsanläggningen inte kan anses uppfylla gällande krav för en sådan anläggning. Domstolen hänvisar till Naturvårdsverkets vägledande dokument som säger att BDT-avloppsvatten visserligen innehåller lägre halter totalfosfor och totalkväve i jämförelse med WC-vatten. Men det innehåller högre halter syreförbrukande ämnen och kan inte betraktas som ofarligt när det gäller mikrobiella föroreningsrisker. Det

är därför motiverat att ställa krav på en väl fungerande avloppsanläggning för rening av BDT-avloppsvatten.”

3.1.4	MMD Nacka M 1608-13 2013-12-20 Haninge	Förbudet upphävdes. Enklare installationer, fastigheten används i mindre omfattning som fritidsboende. Inga påvisbara problem.	TM förbjöd utsläpp av BDT-vatten till en stenkista (resorptionsbädd). Det saknades slamavskiljare. Fastigheten hade en förmultningstolett som toalettlösning. Fastigheten nyttjades i mindre omfattning för fritidsboende. På en holme låg tre små hus med möjlighet till övernattnig. Inget av bostadshusen hade vatten indraget utan det fanns en separat disk- tvätt-och duschbod. Förbudet var fattat med stöd av 12 § FMH men denna bestämmelse gäller inte för BDT-avloppsvatten utanför tätbebyggelse. Närmaste bebyggelse låg ca 100 m från stenkistan och anläggningen hade varit drift i ca 10 år utan problem. I en separat byggnad fanns anordning för handdisk och dusch men inte tvätt- eller diskmaskin. Stenkistan med infiltration i omgivande mark ansågs tillräcklig för det ringa användandet. Avloppet är begränsat till en mindre byggnad avsedd för ändamålet och fastigheten utnyttjas endast för fritidsboende under en begränsad tid på året. Den befintliga anläggningen kan anses uppfylla kraven i miljöbalken på grund av de speciella omständigheterna och då näringsämnen i viss utsträckning kan förmodas tas upp av omgivande växtlighet och bakterier brytas ned. Den effekt i form av minskad mängd avloppsvatten som ett förbud skulle medföra stod inte i proportion till de kostnader och den olägenhet som åtgärden skulle få för FÅ. Både länsstyrelsen och MMD var överens om att upphäva förbudet.
3.1.5	MMD i Vänersborg M 4619-13 2014-05-05 Kungsbacka	Förbudet upphävdes inte. Avledning till stenkista och vidare ut i dränering. Ingen slamavskiljning.	TM förbjöd en FÅ att släppa ut orenat BDT-vatten. Fastigheten var åtminstone delvis permanent bebodd av en ensamstående man. BDT-vattnet släpptes utan slamavskiljning till en före detta gödselvårdsanläggning där det fanns en stenkista. Därifrån vidare ut i dränering. FÅ överklagade till länsstyrelsen och anförde att han endast bodde på fastigheten några dagar i veckan och att han duschar och tvättar på annat håll. Länsstyrelsen avslag överklagandet då man ansåg att det inte var förenligt med de krav som uppställs i 9 kap 7 § miljöbalken att släppa ut orenat BDT-avloppsvatten. Det var därför befogat att förbjuda vidare utsläpp av BDT-vatten. FÅ överklagade till MMD som gjorde samma bedömning som länsstyrelsen och TM.
3.1.6	MMD Nacka M 276-14 2014-06-17 Haninge	Förbudet upphävdes inte. BDT-vatten leddes till plastkäril med 30 cm diameter i vilket hål hade gjorts för att vattnet skulle kunna rinna ut i omgivande mark. Av betydelse var också att det fanns möjlighet till ett större vattenuttag och att omgivning-arna var kuperade och med ringa jorddjup.	TM förbjöd utsläpp av BDT-vatten till en ” med plåt och jord övertäckt plast-behållare utan lock med flera spridningshål, nedgrävd till ett djup av ca 40 cm i jord och med en diameter om ca 30 cm. Det finns inga rör som leder ut vatten från anordningarna och ingen anordning för rening av avloppsvattnet.” FÅ överklagade till länsstyrelsen och uppgav att hushållet består av två personer som vistas på fastigheten högst 8 veckor per år under sommaren. Det finns en diskho installerad samt en dusch, vilken används mycket sparsamt. De använder ca 30 liter vatten per dag. Utsläpp går först till en slam/remsbrunn och en stenkista för att sedan infiltreras i jordlagren som sträcker sig nedför berget och ner i skogen. Någon kommunal slamtömning sker inte istället rensar man själva sin slambrunn. Det mull som blir resultatet grävs ner i rabatten. Länsstyrelsen avslag överklagandet av förbudet pga. av att det finns risk för att vattentäcker i närheten kan förorenas, detta trots att utsläppsmängderna är relativt små. FÅ klagade till MMD som avslag överklagandet och anförde bland annat följande: <i>”MMD konstaterar att NN har uppgett att den brunn som förser hennes fastighet med färskvatten tidigare har försörjt fyra fastigheter utan att det varit brist på vatten och att brunnen nu används av bara två fastigheter. Det synes alltså finnas kapacitet att med nyttjande av den befintliga brunnen förbruka betydligt större mängder vatten på hennes fastighet än som hon angett nu sker. Tekniska hinder mot att installera exempelvis tvätt- och diskmaskin föreligger inte på fastigheten.</i> <i>Vid prövningen av det meddelade förbudet bör därför inte hänsyn tas till endast de uppgifter NN nu lämnat om sin vanliga vattenförbrukning, utan även till den förbrukning som är möjlig med hänsyn bl.a. till att såväl gäststugan som huvudbyggnaden är inredd för övernattnig.</i> <i>Med beaktande av bl.a. placeringen av de plastkäril i vilka avloppsvattnet samlas upp innan det infiltreras eller rinner ut över kringliggande mark samt lutningsförhållandena inom området, och i avsaknad av utredning om markens och bergartens beskaffenhet samt jorddjupet inom avrinningsområdet får det antas att avloppsvattnet, åtminstone vid större vattenuttag, orenat kan nå angränsande fastigheter och där orsaka olägenheter för människors hälsa och</i>

miljön. Sådana olägenheter kan uppkomma även på den egna fastigheten. Det kan inte heller uteslutas att avloppsvattnet kan komma att genom sprickor i berget nå grannars eller den grundvattentäkten.”

3.1.7 MMD i Nacka M 7083-13 2014-08-01 Haninge
Förbudet upphävdes. Infiltration för fritidsboende. Typgodkänd slamavskiljare Slam i sista kammaren. Inga luftningsrör. Anläggningen ansågs ha brister, men ett förbud var en alltför långtgående tillsynsåtgärd.
TM förbjöd en infiltration för BDT-vatten efter att man vid inspektion påträffat slam i sista kammaren i 2k-brunnen samt att luftningsrör saknades. Tillstånd enligt hälsoskyddslagen gavs 1975. Stugan användes som fritidsboende under 10–15 veckor per år. BDT-avloppet leddes till en infiltration efter en typgodkänd slamavskiljare om 0,7 kubikmeter. Förbrukningen av vatten uppgavs till ca 150 liter per dygn. MMD ansåg inte att ett förbud var rimligt.

”Enligt mark- och miljödomstolens mening utgör det faktum att anordningen saknar luftningsrör eller att anordningen är gammal inte i sig skäl att förbjuda utsläpp från anordningen. Att slam påträffats i andra kammaren kan emellertid tyda på att anordningen är överbelastad, eller att anordningen inte underhålls och töms tillräckligt ofta. Det kan således finnas skäl att anta att olägenhet för människors hälsa eller miljön kan uppkomma. Med beaktande av bestämmelserna i 2 kap. 3 § MB finner mark- och miljödomstolen därför att TM i och för sig har haft fog att vidta åtgärder riktade mot avloppsanordningen.

Enligt 2 kap. 7 § MB gäller kraven i 2 kap. 3 § samma lag dock endast i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla dem. Vid denna bedömning ska nyttan av en åtgärd jämföras med kostnaden att utföra densamma. Det kan i målet konstateras att slam påträffats i den andra kammaren. Utöver detta finns emellertid inga uppgifter som tyder på att reningen inte skulle fungera. Tvärtom framgår det av överklagandet att marken kring anordningen varken är fuktig och blöt eller att det finns några kvävegynnade växter kring anordningen. Då inget annat framkommit i målet får dessa uppgifter godtas. Mot bakgrund av de mindre långtgående tillsynsåtgärder som alltså kunnat vidtas framstår ett totalt förbud mot att använda anordningen som en alltför ingripande åtgärd. Överklagandet ska därför bifallas och underinstansernas beslut upphävas.”

HaV:s kommentar:

- 1) Hög ålder på anläggningen
- 2) Vid inspektion upptäcktes slam i sista kammaren i tvåkammarbrunnen vilket kunde tyda på att anordningen är överbelastad eller att anordningen inte sköts tillräckligt bra.
- 3) FÅ hade till domstolen angivit att man kunde göra vissa åtgärder som att tömma slamavskiljaren oftare, installera luftningsrör och spola anläggningens rörsystem. TM har inte kommenterat detta.

Enbart att en anläggning är gammal vet vi enligt praxis inte räcker för att kunna förbjuda en anläggning. Det måste finnas andra indikationer – här hittade man slam där det inte borde vara. Eftersom denna brist kunde bero på skötseln tyckte domstolen att man skulle överväga andra, mindre ingripande krav innan ett förbud meddelades. TM kunde t.ex. förelagt FÅ att utreda varför det fanns slam i sista kammaren och därmed fått ett mer komplett beslutsunderlag.

3.1.8 MÖD M 7529-14 2015-02-02 Linköping
Förbudet upphävdes inte. Stenkistan uppfyller inte miljöbalkens krav på en godtagbar rening.
TM förbjöd utsläpp av BDT-avloppsvatten från befintlig anläggning – en stenkista. Åldern var okänd och tillstånd saknades. Närmare uppgifter om utformning och placering saknas.

Fastigheten är belägen cirka 1 km från en kraftigt övergödd sjö som varje sommar drabbades av algblooming. Fastigheten användes som sommarbostad för två personer. TM inventerade området och ansåg att fastighetens anläggning, en stenkista, inte uppfyller dagens krav på rening och därför förbjöds utsläpp.

FÅ överklagade till länsstyrelsen då man ansåg att TM:s krav inte står i rimlig proportion till den begränsade användningen. Vattenanvändningen inskränker sig till matlagning och disk och FÅ uppger att stenkistans placering är sådan att avrinning ej sker till sjön. Lst avtog överklagandet och konstaterade att en stenkista inte kan anses vara en vedertagen metod för rening av avloppsvatten. Få överklagade till MMD som upphävde förbudet då utsläppet endast bestod av en mindre mängd diskvatten under en begränsad tid av året. Utsläppspunkten ligger långt från vattendrag vilket innebär att utsläppet inte borde bidra till något näringsläckage till vatten. Utsläppsförbudet är därför en mer ingripande åtgärd än vad som behövs i det enskilda fallet. TM överklagade till MÖD och anförde bland annat att en stenkista ger en otillräcklig rening genom okontrollerad infiltration och att man inte kan bortse från risken att BDT-vatten kan innehålla föroreningar, smitoämnen, mikroorganismer och ämnen från kemikalieanvändning. Eftersom det saknas

uppgifter om stenkistans konstruktion finns det risk att grundvattnet förorenas. TM ansåg också att det inte går att ta hänsyn till den uppgift om vattenförbrukning som lämnats av FÅ. Det finns inte några tekniska hinder mot ytterligare installationer som t.ex. disk- eller tvättmaskin eller mot att man vistas mer i stugan framöver. MÖD upphävde MMD:s dom och fastställde TM:s beslut. Som domskäl angavs följande: "Av handlingarna i målet framgår att BDT-vattnet släpps ut i en stenkista utan någon ytterligare rening. Det finns inga uppgifter om stenkistans ålder, placering eller utformning. Även om anläggningen endast används under sommaren när den mikrobiologiska processen är som mest aktiv innebär den omständigheten att anläggningen inte används under en lång period att det, när anläggningen väl tas i bruk, tar det ett tag innan den mikrobiologiska processen kommer igång. Utifrån allmänna utgångspunkter kan en stenkista inte anses uppfylla dagens krav på rening och omhändertagande av avloppsvatten. Det är dessutom inte utrett om något läckage kan ses till Svinstadssjön eller grundvattnet, vilket gör att detta inte kan uteslutas. Utifrån utredningen i målet kan anläggningen inte anses uppfylla de miljö- och hälsoskydds krav som bör ställas på en avloppsanläggning för BDT-vatten." MÖD ansåg inte att förbudet var mer ingripande än vad som är motiverat, med hänsyn taget till nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått jämfört med kostnaderna för sådana åtgärder.

3.2 WC och BDT-vatten

3.2.1 Infiltrationer

3.2.1.1	MMD i Växjö M 230-11 2011-02-23 Alvesta	Förbudet upphävdes inte. Hög ålder på infiltrationsanläggning i kombination med andra indikationer var tillräcklig grund för förbud. Jfr med 3.2.1.3	TM förbjöd en FÅ att släppa ut spillvatten som inte undergått längre gående rening än slamavskiljning från WC eller BDT. Anläggningen utgjordes av en infiltration från 1972. Trekammarbrunnen hade t-rör, men det fanns ingen fördelningsbrunn, inga luftningsrör och det var överhuvudtaget osäkert var infiltrationen låg. MMD ansåg att det fanns fog för förbudet och av domskälen framgår bland annat följande: <i>"Avloppsanläggningen består av en trekammarbrunn med efterföljande infiltration. I målet är inte närmare utrett varken hur infiltrationen är anlagd eller var någonstans på fastigheten den är belägen. Som länsstyrelsen har påpekat får detta anses utgöra en brist i nämndens beslutsunderlag. Eftersom anläggningen i sin helhet utförts 1975 pekar dock allmänna kunskaper rörande hur avloppsanläggningar då anlades tydligt på att anläggningen idag inte kan förväntas uppfylla de krav på rening som finns anledning att ställa med stöd av miljöbalken. Vidare är risken överhängande att infiltrationen efter ca 35 års användning numera är mättad och i vart fall renar avloppsvattnet betydligt sämre än då den var ny. Slutligen har NN av nämnden getts möjlighet att inkomma med synpunkter samt med beskrivning av sin anläggning. Han har inte anfört att han skulle ha vidtagit några åtgärder på anläggningen efter 1975 som varit av betydelse för dess funktion. Han har inte heller tillfört målet några andra uppgifter som ger anledning att ifrågasätta nämndens bedömningar och de presumtioner om anläggningens beskaffenhet som dess ålder föranleder."</i> HaVs kommentar: 1) Hög ålder på anläggningen 2) Det fanns ingen kunskap om <u>var</u> infiltrationen är anlagd och <u>hur</u> den byggts 3) FÅ har givits tillfälle att komplettera ärendet med uppgifter om anläggningens utformning och funktion men har inte haft någon kunskap. FÅ har heller inte kunnat visa att anläggningen förbättrats under 35 års användning
3.2.1.2	MMD i Växjö M 2380-13 2013-08-06 Hässleholm	Förbudet upphävdes. Infiltration från 2005 förlagd 13 m från borrhållning. Olika vatten-magasin för uttag resp. utsläpp.	TM förbjöd utsläpp av avloppsvatten till en trekammarbrunn och en infiltration från 2005, med hänvisning till att avståndet till borrhållning vattenbrunn uppströms var endast 13 meter. Avståndet till närmaste yt-vatten var drygt 350 meter. Det vertikala avståndet från anläggningen till grundvatten hade uppskattats till drygt 5 meter. MMD upphävde förbudet, och menade att trots att avståndet var endast 13 m så var anläggningen godtagbar. Ur bergborrhållning vattentäkter sker vattenuttaget i berggrunden, dvs. inte ur samma vattenmagasin som avloppsinfiltrationen görs i. Vid sådana förhållanden ansåg domstolen att det inte spelade någon roll om avståndet var 13 eller 30 m till vattentäkten. Det som spelade roll var jordlagrets mäktighet under infiltrationsanläggningen. Av utredningen framgick att jordlagret i och omkring infiltrationsområdet har en betydande mäktighet som kunde säkerställa effektiv rening och grundvattennivån låg djupt, på ca 6 meter. Fastigheten användes dessutom endast som fritidsbostad med ca 50 övernattningar per år. Kortvarigt boende utgör enligt domstolen inte ett skäl att minska på säkerheten men får vägas in i riskbedömning och skälighetsavvägning. Domstolen lyfte också särskilt fram att Naturvårdsverkets allmänna råd (NFS 2006:7) är just råd. När det gäller uttalande i råden eller i handboken (NFS 2008:3) som gäller skyddsavstånd är dessa av generell natur och Naturvårdsverket ger ingen mer detaljerad vägledning utan förutsätter att "man tydligt gör avvägningar och fattar beslut för varje enskilt fall".
3.2.1.3	MMD i Växjö, M 3747-13 2014-02-27 Hultsfred	Förbudet upphävdes. Enbart hög ålder på en infiltrationsanläggning är inte tillräcklig grund för förbud mot utsläpp. Det krävs dessutom andra indikationer på att anläggningen förorsakar skada eller olägenhet för	TM förbjöd utsläpp från en 25 år gammal infiltration. Anläggningen var tillståndsprövad 1985 och av beslutet framgick att anläggningen placerats på skyddsavstånd från vattentäkt. Den ritning som legat till grund för tillståndet visade att anläggningen var utförd på samma sätt som anläggningar byggts även idag. Enda undantaget var att det inte fanns luftningsrör. Mark- och miljödomstolen upphävde förbudet och av domen framgår bland annat följande: <i>"Även om en infiltrationsanläggning uppnått en hög ålder finns det inget som säger att reningsgraden i densamma inte skulle vara tillräcklig. Däremot avtar markens reningsförmåga efter hand, och kraven på en avloppsanläggnings funktion har ändrats med tiden. Man får därför räkna med mer eller mindre omfattande</i>

människors hälsa eller miljön.

Jfr med 3.2.1.1

renoveringar av avloppssystem allteftersom effektiviteten avtar. Hur omfattande renoveringar som krävs får avgöras med utgångspunkt från förhållandena i det enskilda fallet. Utsläpp i det nu aktuella fallet sker, enligt vad som framkommit i målet, inte i vattenområde. Eventuella ingripanden mot anläggningen får därför grunda sig på de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap miljöbalken. Även om bevisbördan för att det inte uppkommer någon olägenhet vid utsläpp av avloppsvatten ligger på den som släpper ut avloppsvattnet, måste det finnas några indikatorer, utöver hög ålder, på att anläggningen förorsakar skada eller olägenheter för människor eller miljön för att ett förbud att släppa avloppsvatten till anläggning ska kunna beslutas. För den befintliga avloppsanläggningen på fastigheten XX har tillstånd lämnats av dåvarande miljö- och hälsoskyddsmyndigheten 1985. Av beslutet framgår bland annat att infiltrationsanläggningen skulle placeras minst 50 m från närmaste vattentäkt, och av den ritning som legat till grund för tillståndet framgår att anläggningen efter trekammarbrunn och fördelningsbrunn består av två infiltrationsledningar om vardera 12–13 meter samt med ledningsfyllning runt dessa ledningar som fortfarande är gängse rådande. Av den utredning som legat till grund för miljö- och byggnadsnämndens beslut att förbjuda utsläpp till den befintliga avloppsanläggningen finns inget som tyder på att anläggningen förorsakar skada eller olägenheter för människor hälsa eller miljön. Det finns därför enligt mark- och miljödomstolen inte grund för att förbjuda utsläpp av avloppsvatten till anläggningen.”

HaV:s kommentar:

- 1) Hög ålder på anläggningen
- 2) Det finns kunskap om hur anläggningen byggts och sköts och detta följer vad som kan krävas med stöd av balkens grundläggande krav, vid tillståndsgivningen 1985 beaktades skyddsavstånd till närmsta vattentäkt.
- 3) Inga olägenheter som dålig lukt eller liknande har iakttagits eller rapporterats.

Detta fall skiljer sig från ovanrefererade M 230-11 (3.2.1.1.) på så sätt att här fanns kunskap om anläggningen och man hade även gjort avvägningar mot miljö och hälsa när tillstånd gavs 1985.

3.2.1.4 MMD i Nacka, M 1993-14 2014-10-30
Värmdö

Förbudet upphävdes.

En TM förbjöd utsläpp av WC och BDT-avloppsvatten från anläggning (två permanentboende) som bestod av slamavskiljare och efterföljande infiltration. Tillstånd gavs 1985. Vid inspektion upptäckte TM att det var slam i sista kammaren och i fördelningsbrunnen. Det saknades dock protokoll och bilder från inspektionen. Hög skyddsnivå för miljöskydd gällde i området.

Infiltration från 1985. Hög skyddsnivå i området. Fosforreduktionen är troligen bristfällig. Bedömdes inte utgöra sådan risk för olägenhet att ett förbud var motiverat.

Länsstyrelsen upphävde beslutet och uttalade följande. Det är troligt att avskiljningen av fosfor kan vara bristfällig eftersom avskiljningsförmågan i en markbaserad anläggning försämras med tiden. Det skulle därför finnas skäl att ytterligare reducera fosforutsläppet. Hög skyddsnivå i sig ger enligt Länsstyrelsen inte stöd för att kräva någon särskild teknik för rening av avloppsvattnet. Lst finner inte att de omständigheter som TM åberopat visar att utsläppet från fastigheten utgör en sådan olägenhet för människors hälsa eller miljön att det finns fog för ett förbud. Det var inte heller utrett om det fanns mindre ingripande åtgärder istället för att installera en helt ny anläggning. Ärendet återförvisades till TM för fortsatt handläggning och utredning av eventuella brister kan åtgärdas med mindre ingripande medel.

TM överklagade till MMD och anförde att anläggningen var mycket gammal, det aktuella området var mycket tätbebyggt med enskilda brunnar och avloppsanläggningar. Vidare låg anläggningen i närheten av recipient vilket gör att det kan bidra till övergödningen. Det finns risk för att en enskild vattentäkt kan bli påverkad av bakterier från avloppsvattnet. MMD gjorde samma bedömning som länsstyrelsen och avslag överklagandet.

3.2.2. Markbäddar och liknande

3.2.2.1 MÖD 2003:134 M 464-03 2003-12-22
Kungälv

Förbudet upphävdes inte.

IVA-filter från 1984 – inte en anläggning som uppfyller MB:s krav

TM förbjöd utsläpp från anläggning bestående av slamavskiljare (2 kbm), inbyggd grusbädd (s.k. IVA-filter) med en bäddyta av 5 kvm. Anläggningen var tillståndsgiven 1984.

MÖD fastställde TM:s förbud. Hänsynsreglerna i miljöbalken är tillämpliga på anläggningar med äldre tillstånd enligt hälsoskyddslagen.

”Anläggningen är klart underdimensionerad för permanentboende med utsläpp av toalettavlopp och det har ingen avgörande betydelse om sandfiltret är 2 m² eller 5 m².

Som miljödomstolen har påpekat har detta fastslagits i rättspraxis sedan länge. ”

3.2.2.2	MMD i Nacka M 1057-12 2012-05-07 Trosa	Föreläggandet upphävdes inte. 8 år gammal markbädd med slam i fördelnings-brunnen och vatten stående i luftningsrören Ingen slutbesiktning	TM förelade en FÄ om att åtgärda fastighetens avloppsanläggning så att vissa funktionskrav uppfylldes. Vid inspektion hade följande framkommit. Huset användes som permanentboende. WC bestod av Aquatron som installerades år 2005. I övrigt bestod anläggningen av en trekammarbrunn med en efterföljande fördelningsbrunn som vid inspektionen innehöll lite slam. Efter detta fanns en markbädd med luftningsrör. Luftningsrören innehöll ca 4 cm vatten. Avloppsanläggningen var enligt TM:s register från år 2004. Protokoll från slutbesiktning saknades. Föreläggandet överklagades av FÄ men både länsstyrelsen och MMD avtog hans överklagande. Av domen och länsstyrelsens beslut framgår bland annat följande: <i>”NN har förelagts att åtgärda avloppsanläggningen på fastigheten XX. En markbädd bedöms normalt ha en livslängd på ca 20 år. Att den aktuella anläggningen redan efter 5–6 år har sådana brister som framkommer av föreläggandet tyder på att anläggningen inte kan vara anlagd i enlighet med gällande tillstånd. Alternativt kan en kombination av hur anläggningen använts och skötts haft stor betydelse för hur bristerna uppkommit. Att det står vatten i luftningsrören är en allvarig brist som medför att reduktion av näringsämnen inte kan ske och att anläggningen även riskerar att ha fått permanenta skador. Vatten i luftningsrören kan härledas från att markbädden blivit igensatt eller att grundvatten trängt in i bädden. Vatten som tränger in i bädden medför att bädden sätts igen och att dess förmåga att reducera näringsämnen och patogena bakterier förstörs.</i> <i>Slambildning i fördelningsbrunnen indikerar att slamavskiljningen inte fungerar tillfredställande utan att slamflykt sker, alternativt har skett. Slamflykt medför att markbädden sätter igen och att dess förmåga att reducera näringsämnen och patogena bakterier förstörs. Av underlaget framgår även att anläggningen har färdigställts utan att slutbesiktning har kunnat ske i enlighet med tillståndet för anläggningen. Det finns därmed ingen garanti för att villkoren i tillståndet för anläggningen uppfyllts. Exempelvis ska avståndet från högsta grundvattenyta eller berg till spridningsledning och schaktbotten för markbädden vara större än 1 meter. Mot bakgrund av det ovan anförda bedömer Länsstyrelsen att den befintliga avloppsanläggningen på fastigheten XX inte uppfyller de krav som anges i 9 kap. 7 § miljöbalken. Vid en skälighetsavvägning enligt 2 kap. 7 § miljöbalken finner Länsstyrelsen att kostnaden för förelagd åtgärd inte kan anses oskälig i förhållande till nyttan med åtgärden. Vad NN anført i sitt överklagande föranleder inte någon annan bedömning. Mot bakgrund härav anser Länsstyrelsen att nämnden har haft fog för sitt föreläggande.”</i>
3.2.2.3	MMD i Växjö, M 1320-13 2014-02-27 Helsingborg	Förbudet upphävdes inte. Sandfilterbrunn från 1977.	På en fastighet fanns en trekammarbrunn och ett sandfilter från 1977, vilket bedömdes som otillräckligt utifrån dagens krav i miljöbalken. TM kunde konstatera detta genom en registersökning och kommunicerade därefter FÄ med förslag om att förbjuda anläggningen. FÄ ansåg att ärendet inte var tillräckligt utrett då den enda utredningsåtgärd som TM hade vidtagit var en registersökning. FÄ ansåg inte heller att TM hade handlagt ärendet korrekt bland annat genom att inte svara tillräckligt på deras frågor om på vilka grunder deras anläggning inte uppfyller miljöbalkens krav på rening. MMD ansåg inte att det begåtts några formella fel och avtog FÄ:s överklagande. FÄ förbjöds att släppa ut avloppsvattnet från fastigheten. Domstolen ansåg att det var FÄ:s skyldighet att skaffa sig erforderlig kunskap och dessutom visa att gällande krav uppfylldes. På det beslutsunderlag som förelåg var det rätt med förbud. Av domskälen framgår bland annat följande: <i>”Utsläpp av avloppsvatten utgör miljöfarlig verksamhet enligt 9 kap miljöbalken. Det åligger en fastighetsägare såsom verksamhetsutövare att känna till de bestämmelser och krav som gäller beträffande sådant utsläpp på sin fastighet. Även om tillsynsmyndigheten i viss utsträckning är skyldig att svara på frågor och lämna uppgifter är det således fastighetsägarens skyldighet att skaffa sig erforderlig kunskap. Av 2 kap 1 § miljöbalken framgår vidare att det är verksamhetsutövaren som ska visa att gällande krav uppfylls. Mot bakgrund härav finner mark- och miljödomstolen att det inte visats att nämndens hantering av ärendet skulle vara behäftad med sådana brister att det vore befogat att undanröja dess beslut och återförvisa ärendet. Därtill kommer att fastighetsägarna haft goda möjligheter att argumentera för sin sak även i materiellt hänseende i såväl länsstyrelsen som mark- och miljödomstolen.</i>

3.2.3 Avledning till gödselvårdsanläggning

3.2.3.1	MÖD M 8408-14 2014-10-06 Sölvesborg	Förbudet upphävdes inte. Risken för smittspridning motiv till förbud – trots väldigt liten belastning	TM förbjöd utsläpp av WC-avloppsvatten till gödselbrunn. FÅ överklagade och anförde att slammet som spreds på åkermark brukades ner inom fyra timmar. Det är enbart avloppsvatten från en personaltoalett i stallbyggnaden som leds till gödselbrunnen. Denna toalett används mycket sparsamt vid enstaka tillfällen. Länsstyrelsen upphävde förbudet och skickade ärendet åter till TM för att utreda vilka risker för smittspridning som föreligger i detta fall. TM överklagade till MMD som upphävde länsstyrelsens beslut och fastställde förbudet. FÅ överklagade till MÖD som lämnade prövningstillstånd och instämde i mark- och miljödomstolens bedömning.
---------	--	--	--

Eftersom avloppsvattnet från toaletten inte hygieniserats innan det leds till gödselbrunnen finner domstolarna att det finns risk för direkt smittspridning till människor och djur genom att orenat avloppsvatten, blandat med gödsel, sprids på åkermark. Det är således inte visat att avloppsvattnet kan tas om hand på sådant sätt att olägenhet för människors hälsa och miljön inte uppkommer. I sådant fall ankommer det på tillsynsmyndigheten att agera med stöd av 2 och 26 kap. miljöbalken oavsett om en verksamhet eller åtgärd är tillståndspliktig eller inte. Domstolarna gör samma bedömning som den TM har gjort och finner därför att TM har haft fog för sitt beslut att förbjuda FÅ att släppa ut avloppsvatten från vattentoalett till gödselbrunn på fastigheten XX.

3.2.4 Ingen efterföljande rening

3.2.4.1	MÖD M 1327-03 2004-06-14 Ystad	Förbudet upphävdes inte. Endast trekammarbrunn utan efterföljande rening med avledning till en å.	TM förbjöd en FÅ att släppa ut spillvatten som inte undergått längre gående rening än slamavskiljning från WC eller BDT. WC-vatten avleddes till en å via en trekammarbrunn. Köksavloppet leddes till samma vattendrag efter att ha passerat två rensbrunnar, medan tvättvattnet leddes dit utan slamavskiljning. Utsläppen gjordes till ett starkt övergött vattendrag. <i>"Kravet på rening av WC-vatten grundas direkt på förbudet i 9 kap. 7§ MB samt 12 § FMH. Det får numera anses utrett att avloppsvattnet från WC leds till en trekammarbrunn varefter det förs till en avloppsledning som mynnar i ett vattendrag, Tyge å. Det är inte uppenbart att det kan se utan risk för olägenhet för människors hälsa eller miljön. Utredningen i målet ger inte stöd för att fastigheten XX i Ystads kommun ligger inom tätbebyggt område. Krav på rening av övrigt avloppsvatten (BDT-vatten) kan därför inte grundas på 12 § FMH. En individuell bedömning av behovet av rening av BDT-vatten får göras med stöd av 9 kap. 7§ och 2 kap. 3§ miljöbalken. Vid denna bedömning finner Miljööverdomstolen att fastigheten används på ett sådant sätt att krav på rening av även detta vatten kan ställas på det sätt som miljö- och byggnadsnämnden har gjort i föreläggandet."</i>
---------	---	--	--

3.2.4.2	MMD Växjö M 4298-12 2013-03-04	Förbudet upphävdes inte. Att släppa ut endast slamavskilt WC-vatten till dike bryter mot förbudet i 12 § FMH	TM förbjöd utsläpp av avloppsvatten från WC och BDT via trekammarbrunn med öppet utsläpp till dike. FÅ kunde inte visa att anläggningen uppfyllde gällande krav på rening och hade inte kommit in med förslag på åtgärder trots upprepade uppmaningar om detta från TM. FÅ överklagade till länsstyrelsen och anförde att han ville få mer och bättre hjälp av TM och att han inte hade råd att anlita någon för att åtgärda avloppet. Länsstyrelsen och MMD avlog överklagande och anförde att det här är fråga om direkt utsläpp till dike. Diken är normalt sett att anse som vattendrag vilket innebär att direktutsläpp då är förbjudet enligt 12 § FMH. Av handlingarna i ärendet framgår att inventering har skett på fastigheten och att det står klart att det är fråga om en avloppsanordning som inte är godtagbar enligt miljölagstiftningen utan måste byggas om. Kravet på rening i 9 kap. 7 § miljöbalken innebär att infiltration eller likvärdig rening måste ske. De krav på avloppsanordningar som följer av 9 kap. 7 § miljöbalken och 12 § FMH kan inte efterges på grund av ekonomiska eller liknande skäl. Eventuella frågor om bristfällig information kan därför inte påverka skyldigheten att ha en fungerande avloppsanläggning. TM har därför gjort rätt när man förbjöd utsläppet. HaV:s kommentar: Det finns många exempel redan från miljöskyddslagens tid då dåvarande Koncessionsnämnden för miljöskydd tillämpade 5 § miljöskyddslagen – motsvarigheten till dagens utsläppsförbud i 12 § FMH- i olika tillsynsärenden. Koncessionsnämnden lade då fast att FÅ hade ett strängt beviskrav för att visa att
---------	--------------------------------------	---	--

utsläpp av från WC eller BDT i tätbebyggelse kunde ske till vattenområde utan olägenhet för människors hälsa eller miljön. Det ska vara uppenbart att sådant utsläpp kan ske utan sådana följder.

Det är viktigt att man endast anger 12 § FMH som lagstöd när det föreligger sådana omständigheter som bestämmelsen omfattar – utsläpp i vattenområde av avloppsvatten som inte genomgått mer än slamavskiljning. Är det fråga om utsläpp i mark, diffusa utsläpp osv måste man använda 9 kap 7 §, 2 kap 3 och 7 §§ MB som stöd och göra de avvägningar som behövs. Ofta uppmärksammar överklagningsinstanserna att TM har använt sig av fel lagstöd och det har fått olika konsekvenser. Det har hänt att beslut har upphävts så det är viktigt att det blir rätt från början.

3.2.5 Sluten tank

3.2.5.1	MMD Växjö, M 3066-14, 2014-08-08 Osby	Förbudet upphävdes. Den omvända bevisbördan innefattar inte ett krav på att FÅ ska visa att han inte ägnar sig åt olovliga handlingar eller motbevisa misstankar om sådana.	TM förbjöd utsläpp av WC och BDT-avloppsvatten till en trekammarbrunn som fungerade som sluten tank. Förbudet var motiverat av att TM misstänkte att FÅ olovligen tömde den slutna tanken tömdes till ett dike på grannens fastighet. Länsstyrelsen upphävde förbudet då sådana misstankar inte utgör skäl enligt balken för ett förbud. Det fanns inga indikationer på att avloppsanläggningen skulle läcka eller påverka omgivningen negativt. Den slutna tanken genererar slamtömningstransporter som påverkar miljön. TM har dock inte motiverat sitt förbud på denna grund. FÅ hade lämnat fakturor till stöd av att tömning verkligen skett två gånger under året. FÅ angav även att fritidshuset nästan inte utnyttjats de sista åren pga. sjukdom och länsstyrelsen fann inga skäl att ifrågasätta detta. TM hade inte visat att trekammarbrunnen utgör en olägenhet och då finns ingen grund för ingripande med stöd av balken. Miljöbalkens bevisbördefördelning medför att FÅ har bevisbördan för att balkens hänsynsregler följs. Men detta innebär inte en skyldighet för FÅ att visa att man inte ägnar sig åt olovligt handlande eller ska motbevisa några misstankar. Länsstyrelsen upphävde därför beslutet. TM överklagade till MMD som instämde i länsstyrelsens bedömning.
3.2.5.2	MMD i Växjö M 1092-14 2014-09-24 Vaggeryd	Förbudet upphävdes.	FÅ hade ansökt om tillstånd för att få avleda toalettavloppsvatten till en sluten tank med en volym på 1 m³. Denna lösning hade i praktiken använts i ca 40 år och FÅ ville nu få tillstånd för anläggningen. TM avslog ansökan och förbjöd avledande av toalettavloppsvatten till sluten tank. Motivet var att volymen var för liten och att lösningen är dålig ur miljösynpunkt eftersom det inte är rimligt att transportera bort obehandlat avloppsvatten. TM:s riktlinjer var att sluten tank endast ska tillåtas för befintliga fritidshus där det saknas markförutsättningar för att kunna behandla avloppsvattnet inom rimligt avstånd från bostaden. Förutsättningar finns att ordna en annan lösning på fastigheten. FÅ överklagade till länsstyrelsen och anförde att sommarstugan användes så lite att det räckte med en tömning per år. En större tank var omöjlig att anlägga då tomten är bergig och av samma anläggning går det inte att anlägga en infiltrationsanläggning. Länsstyrelsen avslog överklagandet och tyckte att TM haft fog för sitt beslut. Den befintliga tankens volym bedöms vara i minsta laget och detta tillsammans med den osäkerhet som råder om tankens skick talar för en större tank. Det kan finnas möjlighet för FÅ att ordna plats för anläggning på grannfastigheten. Länsstyrelsen anser att man bör fästa stor vikt vid kommunens planer och riktlinjer och här anges en restriktiv inställning till sluten tank. Länsstyrelsen hänvisar även till två andra rättsfall, MÖD 2006:27 och MÖD 2004:84, där just installation av sluten tank är uppe till bedömning. Det finns inga närliggande planer på anslutning till kommunalt avloppsnät och därför får man räkna med transporter av avloppsvatten under lång tid framöver. Länsstyrelsen tycker sammantaget att TM har haft fog för sitt beslut. FÅ överklagade till MMD och anförde att tankens volym är tillräcklig och bara behöver tömmas en gång per år. Detta pga. att de har en snålspolande toalett och det endast är två personer som nyttjar stugan under helgerna på sommarhalvåret. Tanken är i bra skick och hon kan installera en nivåmätare/larm så att volymen i tanken lätt kan kontrolleras. Den slutna tanken har funnits och använts sedan huset byggdes för 40 år sedan. BDT- vatten leds till en infiltrationsbrunn vilket fick tillstånd 1973. TM förordade en infiltrationsanläggning vilket man ansåg vara möjligt att anlägga på angränsande fastighet. MMD upphävde underinstansernas beslut och gav FÅ tillstånd till den befintliga avloppsanläggningen för avledande av avloppsvatten från snålspolande toalett till

sluten avloppstank med en volym om 1 kubikmeter. Domstolen gjorde en sammanvägning av följande omständigheter. Det finns inget som tyder på att tanken läcker och det ringa utnyttjandet och den snålspolande toaletten innebär att tömning bara krävs en gång per år. Det går inte att anlägga någon infiltration på den egna fastigheten. Fastigheten ligger inte i direkt anslutning till någon sjö eller vattendrag. Domstolen anser att det är ett sämre alternativ att anlägga en infiltration på angränsande fastighet då en sådan anläggning behöver ha kontinuerlig tillförsel av avlopp för att fungera tillfredsställande. Dessutom måste även en trekammarbrunn tömmas en gång per år. Den befintliga slutna tanken ger inga utsläpp som kan påverka människors hälsa eller miljön och tömningsfrekvensen är densamma som vid användandet av trekammarbrunn med infiltration. Domstolen anser inte att det är skäligt att utifrån de förhållanden som gäller i detta fall, att krav att FÅ ska anlägga en ny avloppsanläggning för den ringa mängd avloppsvatten som det är frågan om. För att säkerställa att tanken inte blir full och att avloppsvatten kan läcka ut ska en särskild nivåmätare installeras.

Förbudet upphävdes och tillstånd gavs till den befintliga tanken för avledning av WC-avloppsvatten från snålspolande toalett. Villkor om att nivåmätare ska installeras på tanken.

3.3 Särskilda avvägningfrågor

3.3.1 När fastighetsägaren anför ekonomiska skäl

3.3.1.1	MMD Växjö TR M 1050-13 2013-05-21 Helsingborg	Förbudet upphävdes inte. Den som är adressat för ett föreläggande eller förbud måste ha faktisk möjlighet att kunna följa beslutet. En adressat är utan tillgångar först då adressaten inte kan skaffa medel genom lån/inteckning av fastighet.	TM förbjöd en FÅ att släppa ut avloppsvatten (BDT och WC) från avloppsanläggningen på fastigheten. FÅ överklagade och åberopade sin dåliga ekonomi. FÅ anförde att han inte kunde få några lån eftersom han var sjukpensionär och låginkomsttagare. FÅ vill att beslutet ändras till ett uppskov tills vidare med att göra en ny avloppsanläggning. Länsstyrelsen ansåg att förbudet var motiverat eftersom anläggningen var bristfällig. Den bestod av en trekammarbrunn där avloppsvattnet ledde från den befintliga slamavskiljare via en sandfilterbrunn och inspektionsbrunn till dikningsföretag som stod i förbindelse med en å med otillfredsställande vattenkvalitet och stor näringsämnespåverkan. Ån har stor näringspåverkan från sin omgivning och vattenkvaliteten är otillfredsställande. Den rening som avloppsvattnet från fastigheten genomgår är av så obetydligt slag att det i praktiken nästintill är fråga om ett direktutsläpp i vattenområde. Av länsstyrelsens motivering framgår bland annat följande: <i>"Av rättspraxis framgår att en adressat kan sakna faktisk möjlighet att följa ett förbud i de fall adressaten är rättsligt förhindrad att följa förbudet. Att sakna tillgångar för att kunna följa förbudet eller att inte ha rådighet över sin egendom kan innebära att det saknas faktisk möjlighet att följa förbudet. En adressat är dock utan tillgångar först då adressaten inte kan skaffa medel genom upptagande av lån. 1 sådana fall krävs till exempel att fastigheter i adressatens ägo ska vara fullt intecknade (se bland annat Miljödomstolens dom M 417-06)</i> <i>Fastigheten X är enligt fastighetsdatasystemet inte fullt intecknad, varför NN torde ha en faktisk möjlighet att kunna följa TM:s beslut. Länsstyrelsen finner med anledning härav att det inte har framkommit någon omständighet som innebär att förbudet är att anse som orimligt. Inte heller kan beslutet ses som mer ingripande än nödvändigt.</i> <i>MMD gjorde samma bedömning och avslog FÅ:s överklagande.</i> HaV:s kommentar: Lst och MMD ansåg att det var möjligt för FÅ att få lån för att kunna åtgärda avloppet. Om nu FÅ kan visa att han pga. sin låga inkomst inte får belåna fastigheten är det svårt att driva fram dyrbara åtgärder. Förbudet att släppa ut avloppsvatten är möjligt för FÅ att följa. Frågan är hur han i fortsättningen ska kunna lösa de sanitära behoven. Om risken för miljön och hälsan motiverar snabba åtgärder bör man kanske överväga om det finns andra billiga åtgärder som inte är så långsiktiga men ändå godtagbara, t.ex. slutentank.
3.3.1.2	MMD i Nacka M 1988-12 2012-10-24 Örebro	Ansökan om utdömande av vite avslogs eftersom tidigare utdömda viten inte förmått FÅ att följa förbudet. Domstolen pekar på möjligheten för TM att besluta om rättelse på den felandes bekostnad om viten inte har någon effekt.	TM förbjöd utsläpp av spillvatten från WC och BDT. Förbudet förenades med ett löpande vite. Upprepade gånger hade vite dessutom dömts ut. Domstolen har sammanlagt dömt ut 130 000 kronor. Mark- och miljödomstolen avslog nämndens ansökan om utdömande av vite och menade att de redan utdömda vitesbeloppen om 130 000 kr inte hade gjort någon skillnad. Kommande viten antogs inte ge önskad effekt utan endast ytterligare förvärra fastighetsägarens ekonomiska situation. TM upplystes om möjligheten att istället besluta att vidta rättelse på den felandes bekostnad. AV 9 § viteslagen framgår att det begärda vitesbeloppet får jämkas om det föreligger särskilda skäl. Ett sådant skäl kan vara när utdömande av viten i successiva förelägganden kan leda till ett i sammanhanget alltför högt belopp. Den utdömande myndigheten ska se till att den enskilde inte försätts i en hopplös situation. I det här målet fanns inga uppgifter eller utredning om FÅ:s ekonomi, hans personliga förhållanden eller omständigheterna i övrigt kring hans person. HaV:s kommentar: TM måste i dessa fall noga överväga hur man bäst driver tillsynsärendet vidare. Det måste vara miljömässigt motiverat och inte innebära ett oproportionerligt ingripande från myndighetens sida. Rättelse på den felandes bekostnad kan vara en möjlighet men även risken av att kommunen får bekosta åtgärderna med skattepengar måste noga övervägas innan ett sådant beslut fattas. Kan man istället nöja sig med tillfälliga lösningar till dess fastigheten byter ägare eller att förhållandena förbättrat sig för FÅ?

3.3.2 När kommunalt avlopp planeras

3.3.2.1	MMD Vänersborg M 2074-14 2014-06-09 Göteborg	Förbudet upphävdes inte. Det är rimligt att förbjuda utsläpp från en bristfällig anläggning även om kommunalt avlopp beräknas komma inom fem år.	TM förbjöd en FÅ släppa ut avloppsvatten från WC och bad-, disk- och tvättvatten till fastighetens bristfälliga avloppsanläggning. Kommunalt VA var planerat att kunna ansluta till tidigast om fem år. Befintligt avlopp var anlagt 1976 med tillstånd enligt hälsoskyddslagen. Recipienten hade måttlig ekologisk status, vilket gjorde att länsstyrelsen bedömde att det var hög skyddsnivå. Länsstyrelsen och MMD gjorde bland annat följande bedömning. Skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått ska vidtas så snart det finns skäl att anta att en verksamhet kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. Med hänsyn till att det är en miljömässigt angelägen åtgärd att se till att enskilda avloppsanläggningar inte medför olägenhet för människors hälsa eller miljön, bedömer Länsstyrelsen att nämnden har haft fog för beslutet att förbjuda utsläpp av avloppsvatten till den bristfälliga avloppsanläggningen. Förbudet kan inte anses vara oskäligt eller mer ingripande än vad som behövs för att uppnå syftet. Länsstyrelsen pekar på möjligheten som kommunen har att bevilja enklare tidsbegränsade lösningar om en kommunal VA-anläggning är nära förestående. Lst och MMD avlog överklagandet från FÅ.
---------	---	--	--

3.3.3 När rådighet över mark saknas

3.3.3.1	MÖD M 10649-10 2011-06-13 Linköping	Förbudet upphävdes inte. Det krävs inte någon äganderätt eller annan rättighet till den mark där den enskilda avloppsanläggningen är placerad för att ett förbud mot utsläpp från en avloppsanläggning ska kunna följas.	Ägare till fritidshus på ofri grund förbjöds släppa ut avloppsvatten från bristfällig enskild avloppsanläggning. Han ansågs ansvarig oavsett äganderätt eller annan rättighet till den mark där anläggningen var placerad. <i>"NN är ansvarig för och råder över det avloppsvatten som släpps ut från hans hus till den bristfälliga avloppsanläggningen. Han är vidare ensam nyttjare av avloppsanläggningen. Enligt MÖD:s bedömning kan, vid dessa förhållanden, ett förbud att inte släppa ut avloppsvatten från anläggningen riktas mot den som nyttjar anläggningen. Det krävs inte någon äganderätt eller annan rättighet till den mark där den enskilda avloppsanläggningen är placerad för att ett sådant förbud ska kunna efterföljas."</i> HaV:s kommentar: Här kan man kanske fråga sig hur ägaren av huset ska kunna åtgärda anläggningen utan medgivande från markägaren. Det framgår inte av domskälen att man övervägt denna fråga. En sluten tank borde dock alltid vara en möjlig lösning.
---------	---	--	---

3.3.4 När fastighetsägaren har hög ålder

3.3.4.1	MMD Vänersborg M 3318-11 2011-11-21 Vara Jfr med M 1582-12, nr 3.3.4.2	Förbudet upphävdes. FÅ:s höga ålder kan tillsammans med andra omständigheter vara skäl för att avvakta med krav på åtgärd. Men inte som enda skäl.	TM förbjöd utsläpp från avloppsanläggning med ansluten vattentoalett. Efter slamavskiljning leddes vattnet ut i täckdike/dränering. FÅ var 87 år och anläggningen hade varit oförändrad i 60 år. FÅ ville bli befriad från kravet på att bygga om husets avloppsanläggning och ansåg att nästa ägare av huset kunde bygga om avloppet. Domstolen tog först ställning till anläggningen och om den uppfyllde miljöbalkens krav. Man fann att utsläppet var olagligt eftersom det stred mot 12 § FMH och konstaterade därför att nämnden haft fog för sitt förbud. Domstolen tog därefter upp frågan om det var förenligt med gällande lagstiftning att, med hänsyn till fastighetsägarens ålder och övriga omständigheter, medge längre tid än vad som annars var brukligt för en sådan åtgärd. Domstolen ansåg att det mot bakgrund av den ringa belastningen på anläggningen och omständigheterna i övrigt kunde godtas att tidpunkten för åtgärdernas genomförande sköts fram fem år. Domstolen ansåg det rimligt att anta att boendeförhållandena på fastigheten skulle förändras inom en inte alltför avlägsen framtid. Förbättringsåtgärderna skulle dock genomföras tidigare om ny ägare flyttade in. Av domen framgick även att om fastighetsägaren inte hade flyttat inom fem år så borde TM efter en ny skälighetsbedömning kunna flytta fram tiden ytterligare.
---------	--	--	---

3.3.4.2	MMD Vänersborg M 1582-12 2012-06-27	Förbudet upphävdes inte. FÄ:S höga ålder innebar inte längre tidsfrist. Här fanns inga andra omständigheter.	TM förbjöd utsläpp från avloppsanläggning med ansluten vattentoalett. Efter slamavskiljning var det oklart vart vattnet tog vägen. FÄ var i 70-årsåldern och ville bli befriad från kravet på att bygga om husets avloppsanläggning. Fastighetsägaren anförde att han och hans fru var pensionärer och att utsläppet från den befintliga anläggningen torde vara begränsat. Fastighetsägaren var 77 år gammal och åberopade dessutom att uppskov hade givits i andra fall på grund av hög ålder. Länsstyrelsen anförde att bara det förhållandet att en domstol i ett mål lämnat en förlängd tidsfrist inte skulle leda till att man ska dra generella slutsatser om att en fastighetsägares höga ålder ensamt är avgörande för att få uppskov med tiden. Länsstyrelsen ansåg inte att det i det nu aktuella ärendet hade framkommit att mängden avloppsvatten skulle understiga det man kunde förvänta sig från ett normalt tvåpersonshushåll. Länsstyrelsen avslog överklagandet och satte endast fram tiden för när förbudet skulle börja gälla till ett år från det att lagakraftvunnen dom förelåg. Fastighetsägaren överklagade till MMD som gjorde samma bedömning som länsstyrelsen och avslog överklagandet.
	Vara Jfr med M 3318-11, nr 3.3.4.1		

3.3.5 När fastighetsägaren åberopar sjukdom

3.3.5.1	MMD i Vänersborg M 1431-14 2014-06-17	Förbudet upphävdes inte. Finns det flera delägare är inte sjukdom i sig ett skäl för att inte åtgärda.	TM förbjöd utsläpp till en anläggning utan efterföljande rening. WC- och BDT-vatten ledades till en 2-kammarbrunn och därefter ut i ett dike. Fastigheten ägdes av en äldre sjuklig man och hans dotter. MMD ansåg att sjukdom skulle kunna vara skäl för att förlänga tiden för åtgärdande, men eftersom det inte fanns bara en ägare till fastigheten och dottern inte åberopade sjukdom ansåg man inte att det fanns skäl att ändra tiden för när åtgärd skulle vara gjord.
	Kungsbacka		

3.3.6 När fastigheten ligger inom kommunalt verksamhetsområde

3.3.6.1	MÖD M 2624-03 2004-08-20	Minireningsverk godtogs inte. Kostnaden för att ansluta till kommunalt VA ska vägas mot kostnaden för en enskild lösning, men nyttan med kommunal lösning är så pass stor att kostnaderna för anslutning kan vara tämligen höga och ändå skäliga.	TM förelade en FÄ vid vite att ansluta fastigheten till kommunalt va-nät istället för att lösa avloppet enskilt med ett minireningsverk. FÄ anförde de stora kostnaderna för att lägga servisleddning till anslutningspunkten och menade att kostnaderna uppgick till 600 000 kr. TM menade att kostnaderna var 300 000 och bestämde vitet till samma belopp. Det var således skäligt att förelägga FÄ att ansluta till den kommunala anläggningen. <i>"MÖD konstaterar att det finns behov av att ansluta NNs fastighet till det kommunala avloppsnätet. Det finns ingen utredning som ger stöd för att ett sådant krav skulle vara förenat med orimliga kostnader för honom. Miljööverdomstolen delar därför bedömningen att det finns fog för att förelägga NN om sådan anslutning. Miljööverdomstolen gör samma bedömning som miljödomstolen också i tillståndsfrågan."</i> Vitesbeloppet sänktes till 75 000 kr.
	Ekerö		
3.3.6.2	MÖD M 7139-03 2005-03-10	Föreläggande och förbud upphävdes inte. BDT-avlopp till stenkista uppfyllde inte MB:s krav.	TM förelade en FÄ om att koppla på befintligt BDT-avlopp till det kommunala va-nätet. Nämnden förbjöd samtidigt sluten tank. Befintlig anläggning bestod av stenkista. MÖD ansåg att den befintliga avloppsanläggningen inte uppfyllde de krav som ställs i 9 kap 7 § MB och det fanns skäl att ställa krav på förbättring. Eftersom fastigheten låg inom verksamhetsområde för kommunalt VA och det redan fanns en förbindelsepunkt så ansåg domstolen att en anslutning till den kommunala va-anläggningen var den miljömässigt mest lämpliga lösningen för att komma till rätta med olägenheter från utsläpp av avloppsvatten. FÄ:s förslag på sluten tank jämfördes med kostnaden för en anslutning och MÖD fann att det inte var orimligt att kräva en anslutning till den kommunala anläggningen.
	Höganäs		
3.3.6.3	MÖD M 2521-11 2011-06-22	Förbudet och föreläggandet upphävdes inte.	TM förelade en FÄ att ansluta till kommunalt VA och förbjöd utsläpp av avloppsvatten. Befintlig markbädd från 1985 tog emot både WC- och BDT-vatten och saknade ytterligare fosforavlastning. Anläggningen var dimensionerad för 3 hushåll men hade använts av två personer under i huvudsak sommarmånaderna.
	Eskestuna		

Markbädd utan fosforavlastning godtogs inte som alternativ till kommunalt VA.

MMD och MÖD anförde bland annat följande: "Nämnden har framhållit att anledningen till att det kommunala avloppsledningsnätet byggdes ut i det aktuella området var just att minska den risk för olägenhet för människors hälsa och miljö som enskilda avlopp utgör. Med beaktande av vad nämnden anför om områdets karaktär och kommunens plan för densamma måste det anses innebära en klart mindre risk för olägenhet för människors hälsa och miljön om de enskilda avloppen i området avvecklas och istället ansluts till det kommunala avloppsledningsnätet. Vad NN anför föranleder ingen annan bedömning vad gäller avloppet på den i målet aktuella fastigheten. Både MMD och MÖD bedömer att den olägenhet som det meddelade förbudet medför för NN får talas till förmån för miljönyttan."

3.3.7 När gemensamhetsanläggning finns

3.3.7.1

**MÖD
M 5463-00
2001-08-28**

Örebro

Föreläggandet upphävdes.

TM kunde inte kräva anslutning till gemensamhetsanläggning.

TM förelade en fastighetsägare vid vite om att ansluta sitt avlopp till en privat gemensam avloppsanläggning som drevs av en förening.

Miljödomstolen angav i sina domskäl:

"Den ifrågavarande gemensamma avloppsanläggningen är inte en allmän va-anläggning och omfattas inte av regleringen i VAL. Anläggningen drivs av en ekonomisk förening. Enligt miljönämndens uppgift avses föreningen i framtiden ombildas till en samfällighetsförening. Detta har också förutsatts i detaljplanen såvitt framgår av dess genomförandebeskrivning.

Det är tydligt att fördelar finns att vinna, inte minst miljömässiga, genom att avloppsfrågan i området ordnas i ett större sammanhang. Som [fastighetsägaren] har invänt föreligger det dock för dagen betydande osäkerhet om den faktiska kostnaden för att ansluta fastigheten till den gemensamma avloppsanläggningen. Vidare bygger samverkan i den ekonomiska förening som driver anläggningen helt och hållet på frivillighet. Mot denna bakgrund och med hänsyn till övriga konsekvenser som en tvångsmässig anslutning till anläggningen kan medföra för [fastighetsägaren] synes det inte möjligt att med stöd av miljöskyddslagen förelägga denne att vidta skyddsåtgärder m.m. i denna form.

Med hänvisning till det som nu har sagts finner miljödomstolen att det meddelade vitesföreläggandet ska upphävas."

Ärendet överklagades till Miljööverdomstolen som fastställde Miljödomstolens beslut.

4. Vite

4.1 Hur bestämmer man vitesbelopp?

4.1.1	MÖD 2004:46 M 2624-03 2004-08-20 Ekerö	Kostnaden för att utföra en förelagd anläggning är endast en omständighet som ska beaktas när vitesbeloppet bestäms.	<p>TM förelade en FÄ att ansluta fastigheten till kommunalt va-nät istället för att lösa avloppet enskilt med ett minireningsverk. TM menade att kostnaderna var 300 000 och bestämde därför ett vitesbelopp på samma summa. MÖD satte ner vitesbeloppet till 75 000 kronor.</p> <p>I domskälen angavs: "Miljööverdomstolen konstaterar att det finns behov av att ansluta NNs fastighet till det kommunala avloppsnätet. Det finns ingen utredning som ger stöd för att ett sådant krav skulle vara förenat med orimliga kostnader för honom. Miljööverdomstolen delar därför bedömningen att det finns fog för att förelägga NN om sådan anslutning. Miljööverdomstolen gör samma bedömning som miljödomstolen också i tillståndsfrågan.</p> <p>Med hänsyn till den samlade tidsutdräkten framstår det som angeläget att föreläggandet verkligen följs. Det har därför varit påkallat att förena föreläggandet med vite.</p> <p>Enligt 3 § lag (1985:206) om viten skall, när vite föreläggs, det fastställas till ett belopp som med hänsyn till vad som är känt om adressatens ekonomiska förhållanden och till omständigheterna i övrigt kan antas förmå honom att följa det föreläggande som är förenat med vite.</p> <p>I motivuttalanden till lagrummet anförde departementschefen följande (NJA II 1985 s 110 ff.). Av regeln följer att vitesbeloppet i första hand skall bestämmas till en sådan storlek att det kan antas bryta eventuellt motstånd hos adressaten mot att följa föreläggandet. Tidigare ådagalagd tredska kan härvid vara av betydelse. Myndigheten bör också ta hänsyn till vad som kan vara känt om adressatens förmögenhetsförhållanden liksom i förekommande fall till värdet av det föremål som avses med föreläggandet och till samhällsintresset av att föreläggandet vinner efterrättelse. – Särskilt när fråga är om ett föreläggande som riktar sig till någon i egenskap av ägare till fastighet eller annan egendom faller det sig vidare naturligt att vitet bestäms så att beloppet inte understiger kostnaden för den förelagda åtgärden eller den vinst eller besparing som en adressat normalt kan antas göra genom att inte efterkomma föreläggandet. Adressaten bör ju finna det mera ekonomiskt fördelaktigt att följa föreläggandet än att betala vitet, om vitesföreläggandet skall ha önskvärd effekt.</p> <p>I detta fall har parterna angett förhållandevis få hållpunkter för en bedömning av vitesbeloppets storlek. Ett vitesbelopp om 250 000 kr framstår dock som högt i sammanhanget. Att döma av nämndens yttrande har vitesbeloppet ställts i relation till kostnaderna för att utföra den förelagda åtgärden. Den bakomliggande tanken synes då vara att det inte får löna sig för adressaten att sätta sig över föreläggandet av rent ekonomiska orsaker. Detta är även enligt Miljööverdomstolens mening en omständighet som skall vägas in i bedömningen, ett synsätt som också får ett visst stöd av lagens motiv. Detta kan dock inte vara ensamt avgörande och något omedelbart samband mellan kostnaden och vitesbeloppet kan inte anses råda. Om adressaten sätter sig över föreläggandet och förpliktas att betala vitet, innebär det ju inte att han för framtiden är löst från den skyldighet som föreläggandet avser. Det finns i stället möjlighet att utfärda ytterligare föreläggande vid förhöjt vite, låt vara att ett sådant förfarande kan orsaka ytterligare tidsutdräkt.</p> <p>Mot den bakgrunden och vid en samlad bedömning av omständigheterna i detta fall, anser Miljööverdomstolen att vitesbeloppet skall bestämmas till 75 000 kr."</p>
-------	---	---	---

4.2 När jämkar domstolen vitet?

4.2.1	MÖD 2003:39 M 8632-01 2003-04-22 Mjölby	Det var skäligt att jämka ett vite på grund av små ekonomiska förhållanden, men inte att efterskänka det helt.	<p>TM ansökte om utdömmande av vite om 30 000 kr mot en FÄ för att denne inte hade följt ett föreläggande att ansluta fastighetens avlopp till en godkänd avloppsanläggning. FÄ invände att vitet borde efterskänkas med hänsyn till hans små ekonomiska förhållanden.</p> <p>Han hade 6 000 kr/mån i pension, och fastigheten var taxerad till 81 000 kr. Miljödomstolen ansåg att skäl inte förelåg för att helt efterskänka vitet, men väl att jämka det till 15 000 kr. Miljööverdomstolen ändrade endast på så vis att vitet fastställdes till 10 000 kr.</p>
-------	--	---	--

4.2.2	MÖD M 304-08 2008-05-06 Ystad	Det var skäligt att jämkas ett vite då ett förbud utfärdats men inte kunnat följas på grund av att en entreprenör inte haft möjlighet att utföra arbetet i tid, liksom att överträdelsen av tidpunkten varit kort.	<p>TM förbjöd en FÅ vid vite om 40 000 kr att släppa ut avloppsvatten från sin fastighet. Anläggningen skulle vara åtgärdad inom 6 månader från att beslutet mottagits. FÅ ansökte då omgående hos TM om tillstånd att inrätta en avloppsanläggning. Tillstånd meddelades. TM ansökte om utdömmande av vitet när den nya avloppsanläggningen inte var påbörjad på utsatt tid. FÅ hade dock i god tid anlitat en entreprenör för utförandet.</p> <p><i>"Nämnden har förbjudit NN vid vite att från sex månader efter delgivning släppa ut avloppsvatten från sin fastighet som inte genomgått längre gående rening än slamavskiljning. Föreläggandet har vunnit laga kraft. Det får anses klarlagt att M.Å. inte iakttagit förbudet. Förutsättningarna för att döma ut vitet är därför uppfyllda. Ett förelagt vite kan dock jämkas om det finns särskilda skäl. Av handlingarna framgår att M.Å. i god tid anlitat en entreprenör för utförandet. Med hänsyn till vad NN anfört om svårigheterna att få åtgärderna utförda i tid samt att avloppsanläggningen färdigställts kort efter det att medgiven tid gått ut anser Miljööverdomstolen att det föreligger sådana särskilda skäl att förelagt vite kan jämkas. Miljööverdomstolen finner att vitet bör jämkas till 10 000 kr."</i></p> <p>Den omständigheten att fastighetsägaren, enligt egen utsago, vidtagit försiktighetsåtgärder för att förhindra utsläpp som på något vis skulle kunna skada miljön ansågs inte befria honom från ansvar.</p>
-------	--	--	---

4.2.3	MÖD M 5811-12 2012-12-06 Köping	Vite döms ut även om FÅ följt beslutet – men för sent.	<p>TM förbjöd vid vite utsläpp av avloppsvatten från fastighetens bristfälliga avloppsanläggning. Förbudet gällde från den 20 juni 2011 och TM hade konstaterat att anläggningen inte åtgärdats den 15 juni 2012. Ansökan om utdömmande gjordes därför. MÖD dömde ut vitet trots att anläggningen slutligen åtgärdades.</p> <p>MÖD anförde att i ett mål om utdömmande av vite ska domstolen pröva om det föreläggande som ansökan avser är lagligen grundat, om föreläggandet har delgetts adressaten, om det har vunnit laga kraft och om den som har vitesförelagts har brutit mot föreläggandet. Om föreläggandet har brutits mot ska domstolen pröva om det funnits giltigt hinder att följa föreläggandet. Om det finns förutsättningar för att vitet ska dömas ut ska domstolen även pröva vitets storlek och beakta om det finns särskilda skäl att jämkas det. MÖD fann att förutsättningarna var uppfyllda för att döma ut vitet. Några särskilda skäl att underlåta förelåg inte.</p>
-------	--	--	--

4.3 Vilka formella krav måste vara uppfyllda för att vitet ska kunna dömas ut?

4.3.1	MÖD M 3723-03 2004-05-05 Högsby	<p>Ett vitesföreläggande måste delges på rätt sätt.</p> <p>Att tillkänna ett beslut på kommunens anslagstavla räknas inte som delgivning enligt delgivningslagen och MÖD avslog därför TM:s ansökan om utdömmande av vite.</p>	<p>TM förelade en FÅ vid vite att komma in med uppgifter om avloppsanläggningen på sin fastighet. Uppgifterna skulle ha kommit in till TM tre veckor efter delgivning av beslutet. TM hade delgett beslutet genom att tillkänna protokollet med beslutet på kommunens anslagstavla. Något delgivningskvitto fanns därför inte. När uppgifterna inte kom in ansökte TM om utdömmande av vitet.</p> <p>MÖD anförde att ett vitesföreläggande ska delges adressaten, enligt 2 § lagen (1985:206) om viten. Detta innebär att beslut skall tillkännas på något av de sätt som anvisas i delgivningslagen (1970:428). När adressaten är en fysisk person sker detta normalt genom s.k. ordinär delgivning. Domstolarna ansåg inte det visat att FÅ vid tiden för ansökan om vitets utdömmande hade delgivits vitesföreläggandet. Vid sådant förhållande kunde det förelagda vitet inte dömas ut.</p> <p>HaV:s kommentar: Sedan domen meddelades har vi fått en ny delgivningslag (2010:1932) och en ny delgivningsförordning (2011:154). I dessa nya författningar anges hur de olika former av delgivning går till och när de får användas.</p>
4.3.2	MÖD M 1032-09 2009-10-27 Tomelilla Jfr med M 4679-13, nr 4.3.9	Besök på fastigheten krävdes för att konstatera att åtgärder inte vidtagits och för att vitet kunde dömas ut.	<p>TM förelade en FÅ att åtgärda sin bristfälliga avloppsanläggning. Föreläggandet var förenat med vite. Då beslutet inte följdes ansökte TM om utdömmande av vitet.</p> <p>MMD fastslog att det inte var visat att föreläggandet inte hade följts. Domstolen grundade detta på att det av utredningen i målet framgick att TM inte varit på plats för att kunna konstatera att åtgärder inte hade vidtagits. Man menade att det var otillräckligt att TM ansökte om utdömmande av vitet på grundval av att ansökan om tillstånd inte inkommit och att FÅ inte hade redovisat några vidtagna åtgärder. Vid MÖD:s prövning framgick dock av ett sammanträdesprotokoll att TM varit på besök</p>

på platsen och då konstaterat att några åtgärder inte hade vidtagits. MÖD ansåg därför att det var visat att TM:s beslut inte hade följts och utdömde vitet.

HaV:s kommentar: Omständigheter som att FÅ inte hade sökt om en ny anläggning eller inte hade redovisat några åtgärder räckte inte för att få vitet utdömt. Här krävdes att TM kunde visa att man varit på plats och då själv konstaterat att anläggningen fortfarande var bristfällig.

4.3.3	MMD i Nacka M 1988-12 och M 4008-12 2012-10-24 Örebro	Överväg rättelse på den felandes bekostnad eller andra alternativ om viten inte har någon effekt.	TM förbjöd utsläpp av spillvatten från WC och BDT. Förbudet förenades med ett löpande vite. Upprepade gånger hade vite dessutom dömts ut. Mark- och miljödomstolen avslag nämndens ansökan om utdömmande av vite och menade att de redan utdömda vitesbeloppen om 130 000 kr inte hade gjort någon skillnad. Kommande viten antogs inte ge önskad effekt utan endast ytterligare förvärra FÅ:s ekonomiska situation. TM upplystes om möjligheten att istället besluta att vidta rättelse på den felandes bekostnad. Av 9 § viteslagen framgår att det begärda vitesbeloppet får jämkas om det föreligger särskilda skäl. Ett sådant skäl kan vara när utdömmande av vitena i successiva förelägganden kan leda till ett i sammanhanget alltför högt belopp. Den utdömmande myndigheten ska se till att den enskilde inte försätts i en hopplös situation. I det här målet fanns inga uppgifter om FÅ:s personliga förhållanden eller omständigheterna i övrigt kring hans person. Tydligt är dock att de redan utdömda vitesbeloppen inte förmått honom att sluta släppa ut spillvatten. HaV:s kommentar: TM ska inte förelägga vid vite om adressaten inte har en faktisk möjlighet att betala vitet. I ett sådant här ärende där utdömmande begärts vid många tillfällen bör det tas fram grundläggande uppgifter om FÅ:s ekonomiska situation eller om det föreligger någon annan omständighet, som t.ex. långvarig sjukdom, som kan påverka bedömningen. TM måste även i dessa fall noga överväga hur man bäst driver tillsynsärendet vidare. Det måste vara miljömässigt motiverat och inte innebära ett oproportionerligt ingripande från myndighetens sida. Rättelse på den felandes bekostnad kan vara en möjlighet men även risken för att kommunen får bekosta åtgärderna med skattepengar måste noga övervägas innan. Kan man istället nöja sig med tillfälliga lösningar till dess fastigheten byter ägare eller att förhållandena förbättrats sig för FÅ?
4.3.4	MMD Nacka M 1221-12 2013-01-31 Örebro	Alla FÅ som är adressater för ett beslut måste också delges detta.	TM begärde utdömmande av vite för två FÅ då de trots förbud släppt ut avloppsvatten. Vitesföreläggandet hade skickats som rekommenderat brev och endast en av FÅ hade kvitterat ut försändelsen. Domstolen ansåg inte att någon formell delgivning hade skett, även om den andra FÅ uppenbart fått kännedom om föreläggandet. Vite dömdes därför endast ut mot den som kvitterat brevet. <i>"Enligt 2 § sista stycket lagen (1985:206) om viten ska ett vitesföreläggande delges adressaten, i Zeteos kommentar till lagen anges i det hänseendet bl.a. följande. Två krav ska vara uppfyllda: formlig delgivning ska ha skett och adressaten ska därigenom eller på annat sätt ha fått kännedom om föreläggandet. Det är först när båda dessa förutsättningar är för handen som föreläggandet kan sägas vara bindande för adressaten i den meningen, att vitet kan dömas ut, om föreläggandet inte efterkoms. (...)</i> <i>Såvitt framgår av utredningen i målet sändes brevet med vitesföreläggandet som rekommenderat brev adresserat till både B E och LC, varpå B E ensam kvitterade ut försändelsen. Det är uppenbart att även LC fått kännedom om föreläggandet och detta i snar anslutning till utkvitterandet. Däremot ger utredningen inte något belägg för att någon formlig delgivning har skett med L C. Det har inte heller framkommit att bristen därvidlag har avhjälpats genom ytterligare åtgärder. Vid nu angivna förhållanden kan vitesföreläggandet inte anses ha delgetts L C. Det saknas då grund för att döma ut vite mot honom."</i> HaV:s kommentar: Följden av att inte bägge FÅ blivit formellt delgivna blev i detta ärende att vite inte kunde dömas ut för båda adressaterna. Delgivning är också viktig ur andra perspektiv. För att kunna fortsätta en effektiv tillsyn krävs att adressaterna delges. FÅ får en tid på sig att utföra åtgärder – ibland en viss tid efter delgivningen av beslutet och ibland ett särskilt angivet datum. Om TM inte kan visa att FÅ fått del av beslutet i god tid innan tidsfristen går ut blir föreläggandet verkningslöst eftersom FÅ då inte har haft faktisk möjlighet att följa beslutet. TM måste då meddela ett nytt beslut och tappar tid. Om fristen är kopplad till delgivningsdagen krävs dessutom formell delgivning för att kunna fastställa bevakningsdatum för när åtgärderna ska vara utförda och först efter detta datum kan tillsynsprocessen gå vidare.

4.3.5 MÖD
M 3768-13
2013-07-25

Malmö

S.k. spikning godkändes inte som delgivningssätt i detta vitesmål. Två krav gäller – formell delgivning ska ha gjorts och dessutom ska det vara klart att adressaten känt till föreläggandet.

En FÅ hade, vid vite, förbjudits att släppa ut spillvatten från WC och BDT. Föreläggandet delgavs genom så kallad spikning. MÖD anser att även om de formliga kraven på delgivning genom spikning är uppfyllda, kan inte den förelagde anses ha fått sådan kännedom om föreläggandet som krävs för att vitet ska kunna dömas ut. Det saknas därför förutsättningar att döma ut vitet.

MMD konstaterade inledningsvis att det saknas särskilda regler om delgivning av vitesförelägganden vilket innebär att det inte finns något uttryckligt hinder mot delgivning genom spikning. Frågan i målet var därför enligt domstolen om viteslagens bestämmelser ändå innebar att delgivning genom spikning inte godtogs.

Domstolen hänvisade till kommentaren till viteslagen av vilken framgår att två krav ska vara uppfyllda för att ett föreläggande ska anses vara bindande för adressaten i den meningen att vitet kan dömas ut om föreläggandet inte efterlevs. Dels ska formell delgivning ha skett och dessutom ska adressaten därigenom, eller på annat sätt, ha fått kännedom om föreläggandet. (Viteslagstiftningen – en kommentar, Lavin, s. 67). MMD ansåg det inte vara visat att den förelagde fått kännedom om föreläggandet, även om de formliga kraven på delgivning genom spikning var uppfyllda. Det saknades därför förutsättningar för att döma ut vitet.

TM överklagade domen till MÖD, och angav att man hade haft viss kontakt med den förelagde utöver delgivningen av föreläggandet. TM menade att bakgrunden i målet visade att den förelagde kunde antas hålla sig undan delgivningen. Av domen framgår bland annat följande:

Ett vitesföreläggande ska enligt 2 § lagen (1985:206) om viten (viteslagen) delges adressaten. Det innebär att beslutet ska ges till känna på något av de sätt som anvisas i delgivningslagen (2010:1932). Av 1 § andra stycket delgivningslagen framgår att lagen gäller om inte något annat föreskrivits i annan författning. Varken viteslagen eller miljöbalken innehåller några bestämmelser som anger vilka delgivningssätt som får användas. Det finns därmed inget förbud mot att delge ett vitesföreläggande enligt miljöbalken genom att handlingen lämnas i mottagarens hemvist eller på lämplig plats i anslutning till hans eller hennes hemvist, s.k. spikning. I det nu aktuella fallet är också de formella kraven i 38 § delgivningslagen för delgivning genom spikning uppfyllda.

För att ett vite ska kunna dömas ut krävs dock, utöver en formell delgivning, att adressaten har fått kännedom om föreläggandet. Delgivning genom spikning innebär inte att den handling som ska delges överlämnas till adressaten personligen. I fall där delgivning sker genom spikning kan därmed adressaten inte utan vidare antas ha fått kännedom om föreläggandet genom delgivningen. En prövning får då ske av om adressaten på annat sätt ska anses ha fått kännedom om föreläggandet.

MÖD konstaterade inledningsvis att de formella kraven på delgivning genom spikning är uppfyllda. Domstolen menar dock att adressaten inte utan vidare därigenom kan anses ha fått kännedom om föreläggandet, vilket är en förutsättning för utdömande av vite. Även MÖD hänvisar till kommentaren till viteslagen. För de fall där den förelagde försöker undanhålla sig delgivning ska enligt kommentaren vitet kunna dömas ut om den förelagde hållit sig undan därför att denne känt till att ett föreläggande med visst innehåll kan komma att meddelas. För att vitet då ska kunna dömas ut ska den förelagde varit medveten om att det funnits brister och att den föreläggande myndigheten ansett att den enskilde varit skyldig att vidta åtgärder på grund av bristerna. Den enskilde ska också ha haft kännedom om att myndigheten står i begrepp att agera med sanktioner för det fall åtgärderna inte vidtas. Utredningen måste även ge stöd för att den enskilde medvetet hållit sig undan. (Lavin, a.a., s. 66 ff.)

MÖD menar att även om det finns anledning att anta att den förelagde varit medveten om att TM inlett ett ärende så är det oklart vilken information som denne faktiskt fått del av. Det saknas enligt domstolen även bevisning för att den förelagde varit medveten om de påtalade bristerna och vilka åtgärder som förväntades med anledning av dessa samt att förvaltningen hade för avsikt att meddela ett vitesföreläggande. Sammanfattningsvis kan inte den förelagde anses ha fått sådan kännedom om föreläggandet som krävs för att vitet ska kunna dömas ut. MÖD avslår överklagandet.

HaV:s kommentar: MÖD säger här att de formella kraven för att delge ett beslut är uppfyllda. Det tillkommer ett krav för att vitet ska kunna dömas ut och det är att adressaten ska ha fått kännedom om föreläggandet, ha varit medveten om bristerna och vilka åtgärder som adressaten förväntas vidta. Eftersom det med denna delgivningsform räcker att beslutet lämnas i anslutning till bostaden, t.ex. tejpas på

dörren, är det ju svårt för TM att visa att adressaten verkligen fått och läst beslutet. Man kan här konstatera att det ställs stränga krav på TM när det gäller att delge vitesföreläggande på ett sådant sätt att domstolen ska anse att det är tillräckligt för att döma ut ett vite. HaV anser att man i tillsynsarbetet bör fråga sig hur man ska handlägga ett enskilt fall, där man har problem utöver det normala med att få tag på fastighetsägaren. Även om dessa ärenden förekommer så är de enligt HaV:s bedömning inte så vanligt förekommande att de utgör ett stort problem. Som huvudregel bör man inte använda sig av detta delgivningssätt i sådana här ärenden. I riktigt komplicerade ärenden, där det ofta finns även andra problem av social karaktär, kanske andra handläggningsformer kan diskuteras. Enligt 2 § viteslagen får inte vite användas om adressaten kan antas sakna faktisk eller rättslig möjlighet att följa föreläggandet. Det finns därför anledning att i ärenden där adressaten för TM:s krav saknar sådan möjlighet p.g.a. psykisk ohälsa, svåra sociala förhållanden m.m. överväga att hantera tillsynsärenden på annat sätt än vad man gör i det stora flertalet ärenden. Det här är möjligt att göra utan att man bryter mot principen om att alla lika fall ska behandlas lika. TM ska även tänka på att utnyttja sina resurser på bästa sätt och att mot bakgrund av den risk för miljön och hälsan som föreligger i det enskilda fallet, inte kräva för ingripande åtgärder (se 26 kap 9 2 st MB). Den här proportionalitetsregeln måste gälla även beslutet att använda vitesshot, sättet man delger en enskild och hur olika verkställighetsåtgärder används.

4.3.6 MÖD
M 1179-14
2014-06-17

Eslöv

Det är viktigt att skyndsamt ansöka om utdömande av vite.

TM förbjöd utsläpp av avloppsvatten på en fastighet. Förbudet gällde från den 12 oktober 2011. TM begärde utdömande av vitet och ansökan om utdömande delgavs FÅ den 18 november 2013. Ansökan avslås då preskription inträtt.

Av 9 § tredje stycket lagen (1985:206) om viten framgår att vite bortfaller, om talan om att det ska dömas ut inte har delgetts adressaten inom två år från det att förutsättningarna för att väcka en sådan talan uppkom.

"Förbudet för FÅ att släppa ut orenat avloppsvatten från fastigheten inträdde senast åtta månader efter mottaget beslut. Beslutet mottogs den 11 februari 2011 vilket innebär att förbudet inträdde den 12 oktober 2011. I målet är ostridigt att förbudet överträtts. Förutsättningar för att ansöka om utdömande av vite uppkom vid den tidpunkt förbudet överträdde, dvs. den 12 oktober 2011. Eftersom FÅ delgavs ansökan om utdömande av vite först den 18 november 2013 har vitet preskriberats. Då förutsättningar saknades att döma ut vitet avtog MÖD ansökan ändrade mark-och miljödomstolens dom. MÖD upplyste om att den omständigheten att vitet är preskriberat inte innebär att förbudet att släppa ut orenat avloppsvatten upphört att gälla."

HaV:s kommentar: Det är viktigt att TM följer upp sina förelägganden och förbud när tiden för åtgärder gått ut. När det finns ett vite förenat med beslutet har man även en preskriptionsregel att beakta. I det aktuella ärendet inträdde förbudet den 12 oktober 2011 och av domen framgår att TM inspekterade anläggningen först den 28 augusti 2013. Även om det vid tillfället var ca sex veckor kvar innan två årsfristen gick ut borde man inte ha ansökt om utdömande eftersom det även tar tid för domstolen att få tag och delge FÅ den inkomna ansökan. Det ser heller inte så bra ut ur tillsynsperspektiv att TM väntar så länge efter att förbudet inträtt tills man kontrollerar efterlevnaden.

4.3.7 MÖD
M 2539-14
2014-06-18

Kumla

Solidariska vitesbelopp är inte tillåtna

TM förbjöd två FÅ vid vite av 30 000 kronor att släppa ut avloppsvatten från sin fastighet. MÖD undanröjde beslutet när det gällde vitet och fastställde beslutet i övrigt.

Enligt 3 § sista meningen lagen (1985:206) om viten ska om vite föreläggs flera personer gemensamt, ett särskilt belopp fastställas för var och en av dem. S.k. solidariskt ansvar får inte förekomma, vilket uppkommer i det fall att flera personer namnges men endast ett vitesbelopp sätts ut. I målet undanröjdes vitet men förbudet fastställdes.

4.3.8 MÖD
M 1748-14
2014-06-19

Landskrona

Ansökan om utdömande avvisades pga. att delegation saknades.

En miljöchef som hade delegation att utfärda vitesföreläggande ansökte om vitets utdömande hos domstol. Ansökan avvisades då det krävs särskild delegation även för ärenden som innebär att ansöka om utdömande av vite.

TM har i målet anfört att ansökan om utdömande av vite får anses omfattas av delegationen för vitesförelägganden. Enligt MÖD:s mening är vitesförelägganden och ansökan om utdömande av vite åtgärder av olika slag vilka således måste prövas var för sig av en miljönämnd. Eftersom det i delegationsordningen för miljönämnden i Landskrona kommun saknas delegation för ärenden som gäller ansökan om utdömande av vite och något annat beslut rörande delegation till miljöchefen i frågan inte har gjorts

gällande har miljöchefen inte haft behörighet att göra en sådan ansökan hos mark- och miljödomstolen. Mark- och miljödomstolens beslut att avvisa ansökan om utdömning av vite ska därför fastställas.

HaV:s kommentar:

Det har funnits olika syn på om ansökan om utdömning av vite är ett sådant beslut som kräver särskilt stöd i delegationsordning för att få fattas av tjänstemän. Denna dom lägger fast att så är fallet.

4.3.9	MMD i Vänersborg M 4679-13 2014-07-08 Vara Jfr med M 1032-09, nr 4.3.2.	TM måste kunna visa att förbudet verkligen överträtts när man ansöker om utdömning av vite. Att någon är skriven på fastigheten räcker inte.	TM förbjöd ett bolag vid vite att släppa ut avloppsvatten. När tidsfristen gick ut ansökte TM om utdömning av vitem. Domstolen avslog ansökan då TM inte kunnat visa att förbudet verkligen överträtts. Bolaget hävdade att inget utsläpp skedde. <i>Domstolen anförde bland annat följande. " Ett vite utgör en straffliknande sanktion och det måste tydligt framgå att ett föreläggande eller förbud har överträtts för att ett därmed förenat vite ska kunna dömas ut. Det ankommer vidare på sökanden, dvs. i detta fall nämnden, att visa att förutsättningar föreligger för att döma ut det beslutade vitem. Nämnden har som stöd för att bolaget brutit mot det beslutade förbudet åberopat att två personer har varit, och fortfarande den 17 april 2014 är, skrivna på fastigheten. Att två personer är skrivna på fastigheten medför emellertid inte att det är styrkt att det sker ett utsläpp av avloppsvatten och att bolaget därmed har brutit mot nämnda förbud. I målet finns ingen dokumentation, såsom inspektionsrapport eller liknande, som visar att bolaget sedan förbudet började gälla den 31 augusti 2013 har släppt ut avloppsvatten från fastigheterna XX. Vid angivna förhållanden finner mark- och miljödomstolen att det inte är visat att bolaget har överträtt det meddelade förbudet."</i>
-------	---	---	--

5. Miljösanktionsavgifter

5.1	MÖD M 390-09 2009-10-15 Härreda	MSA dömdes ut. MSA kan inte tas ut för överträdelse av vitesföreläggande, men det finns inget hinder mot att döma ut MSA för redan gjorda överträdelser samtidigt som förbud meddelas för att undvika framtida överträdelser.	Vid inventering hittade TM en fastighet med ett BDT-avlopp och en sluten tank som det inte fanns något tillstånd för. TM påförde MSA för att ha inrättat en avloppsanordning utan att ha tillstånd eller anmält åtgärden, och meddelade även ett förbud vid vite att släppa ut avloppsvatten. TM anförde bl.a. följande. Tillsynsmyndigheten har vanligen mycket svårt att visa att det inte har funnits någon form av avlopp sedan tidigare. I det här ärendet visar utredningen dock att WC och sluten tank inte har funnits på fastigheten under 2006/2007. Detta innebär att avloppsanordningen har installerats i samband med nybyggnationen. Därmed finns grund för att påföra miljösanktionsavgift. FÅ förnekade att de har vidtagit några sådana åtgärder som omfattades av TMs beslut. De anförde att de inte hade inrättat någon avloppsanläggning utan endast justerat rödragningen till befintliga anläggningar.
			<i>"Miljööverdomstolen har i dom denna dag (mål nr M 389-09) funnit att NN och XX utan tillstånd har inrättat en avloppsanordning trots att ett sådant tillstånd krävs (den slutna tanken). Vidare har miljödomstolen i dom den 28 november 2008 (mål nr M 2786-08), fastställt nämndens förbud i fråga om BDT-avloppet (stenkistan). I denna del har miljödomstolens dom vunnit laga kraft. Förbuden att släppa ut avloppsvatten är förenade med vite om 10 000 kr vardera för NN och XX, för varje påbörjad kalendermånad som förbuden överträds.</i>
			<i>Enligt 4 § förordningen (1998:950) om miljösanktionsavgifter ska, om ett vitesföreläggande har överträtts, miljösanktionsavgift inte tas ut för en överträdelse som omfattas av föreläggandet. Fråga uppstår därmed om 4 § förordningen om miljösanktionsavgifter innebär att miljösanktionsavgifter i förevarande fall inte kan tas ut. Avsikten med 4 § kan inte anses vara att en tillsynsmyndighet ska vara förhindrad att först besluta om miljösanktionsavgift för bristande fullgörelse av ett åliggande och sedan använda vitesföreläggande för att framtinga fullgörelse i efterhand (jfr. MÖD 2007:41). Vägran att följa vitesföreläggandet kan i det fallet inte anses utgöra samma överträdelse som den som föranledde beslutet om miljösanktionsavgift.</i>
			<i>TM:s förbud respektive beslut att påföra MSA har fattats vid sammanträde samma dag. Syftet med MSA är att utgöra en administrativ påföljd som tas ut när överträdelse har ägt rum. Vitet är i stället nära förknippat med tillsynen enligt 26 kap. miljöbalken och syftar till att påverka verksamhetsutövaren att följa de förelägganden och förbud som tillsynsmyndigheten beslutar om. Miljösanktionsavgiftens storlek är dessutom fastställd till vissa schablonbelopp, medan vitet är anpassat till verksamhetsutövarens individuella situation och betalningsförmåga. Syftet med vitet är främst att framtinga rättelse utan att vitet behöver dömas ut. Mot bakgrund av detta, och eftersom det i målet inte är fråga om ett vitesföreläggande som har överträtts, finner MÖD att hinder inte föreligger mot att ta ut MSA i enlighet med nämndens beslut.</i>
5.2	MÖD M 5369-09 2010-03-12 Alvesta	MSA dömdes ut. Byte av teknik och flytt av utsläppspunkt kräver tillstånd enligt 13 § FMH.	En FÅ bytte ut en stenkista mot en infiltrationsbädd samt ändrade lokaliseringen för utsläppet med cirka 10 meter från det ursprungliga direktutsläppet, utan att invänta tillstånd. Miljösanktionsavgiften fastställdes. <i>"Frågan i målet är om de åtgärder som NN har vidtagit, är av sådant slag att de är tillståndspliktiga enligt 13§ FMH. Enligt punkt 1 i denna bestämmelse krävs tillstånd för att inrätta en avloppsanordning som en eller flera vattentoaletter ska anslutas till. NN har ändrat sin befintliga avloppsanläggning både vad gäller reningsmetod och utsläppspunkt. Eftersom ändringarna avser de viktigaste funktionerna vid inrättandet av en avloppsanordning är enligt MÖD:s mening. NN:s åtgärd att jämställa med en ny anläggning. Detta överensstämmer också med det Naturvårdsverket angett i de allmänna råden till 13§ FMH (NFS 2006:7). NN har således vidtagit en tillståndspliktig åtgärd utan att först söka tillstånd och miljösanktionsavgift ska därför påföras enligt nämndens beslut. Miljödomstolens dom ska därför upphävas och nämndens beslut fastställas."</i>
5.3	MMD Vänersborgs M 179-11 2011-06-01 Hylte	MSA dömdes ut. Att en entreprenör inte gör det som utlovats är inte skäl för att slippa MSA	En förening ålades att betala en MSA då föreningen utan tillstånd hade anslutit ett WC till en befintlig anläggning som inte tidigare hade någon vattentoalett ansluten. Personen som anlätts för anslutning hade lovat att se till att alla handlingar som krävdes fanns. Dett påverkade dock inte bedömningen i domstolen och beslutet om MSA kvarstod.

"Enligt 30 kap. 2 § första stycket miljöbalken ska MSA tas ut även om överträdelsen inte har skett uppsåtligt eller av oaktsamhet. Av paragrafens andra stycke framgår att avgift dock kan underlåtas om det vore skäligt med hänsyn till vissa angivna omständigheter. Emellertid följer av fast praxis och av förarbetena till lagstiftningen att exempelvis det förhållandet att en uppdragstagare som anlitats har begått ett misstag eller annars inte gjort vad som kunnat förväntas eller vad som utlovats eller att den avgiftsskyldige har dålig ekonomi eller okunskap om gällande regler inte anses motivera avgiftsbefrielse. Inte heller utgör glömska, tidsbrist, bristande rutiner eller liknande skäl för avgiftsbefrielse. (jfr prop. 2005/06:182 s 51 f)"

5.4	MÖD M 2275-13 2013-08-21 Tyresö	MSA dömdes ut. Att inrätta ytterligare en WC-tank på en fastighet krävde tillstånd.	En FÅ fick tillstånd för att anordna avlopp för WC till slutna tank. Tillståndet utnyttjades. FÅ lät därefter senare inrätta en ny WC-tank och lät även den gamla vara kvar. Beslut med MSA påfördes. MÖD ansåg att en avloppsanordning inrättats utan tillstånd. Lokaliseringsprövningen av en slutna tank är en viktig del av prövningen som här inte har kunnat göras innan inrättandet. MÖD ansåg att det fanns förutsättningar för att ta ut MSA. MMD upphävde beslutet då man ansåg att situationen var att jämföra med att den befintliga tanken flyttades på fastigheten. Det var inte heller fråga om att ändra reningemetod eller utsläppspunkt. MÖD gjorde dock en annan bedömning och påförde MSA.
-----	--	---	--